

č 67

II 117 986 1987

999430055, 2/3

COBISS ©

Radika 2/3

1987

Poština plačana v gotovini - Skupina III/70 - mesečnik - april 1987
Sped. in abb. post. - Gr. III/70 - Periodico mensile - aprile 1987

L. 2500

mladika 2/3

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXI.

KAZALO

Več kot z radovednostjo	21
Pesmi: Bruna Pertot; Pavle Zidar; Vladimir Kos in Dolores Terseglav	22
Dolores Terseglav: List iz dnevnika	24
Pod črto	25
Mogoče ne veste da...	26
Milan Rakič: Klic	26
Lojze Breznik: Dnevnik 1941-1943 (10)	27
Jelka Cvelbar: Kaj pa vsebina?	28
Antena	29
Iz slovenske publicistike	34
Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Zora Sakšida in Boris Pangerc)	37
Ocene: Anton Novačan (M. Jevnikar); J. Janžekovič (E. Sferco); Zgodovina koroških Slovencev (M. Jevnikar); A. Slavvič: Pesmi (E. Sferco)	38
Na platnicah: Pisma; Čuk na Obelisku; Listnica uprave	
Priloga: RAST 35-87, pripravlja uredniški odbor mladik (str. 137 - 140)	

Zunanja oprema:
Edi ŽerjalUredništvo in uprava: 34133 Trst,
ulica Donizetti 3, telefon 768189

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)Posamezna številka Mladike stane
2.500 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 18.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Jugoslavi-
jo 4.000 Din. Druge države 15 US do-
larjev (ali enakovreden znesek v tuji
valuti), po letalski pošti 20 US dolar-
jev.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, ulica Rossetti 14

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva.

NIHČE NAM NE BO
NIČESAR PODARIL

Odkar imam volilno pravico, nisem imel dvomov. Vedno sem volil Slovensko skupnost. Tako bom delal tudi v prihodnje, pa če bo ta stranka še tako majhna in neučinkovita v primeri z vsedravnimi strankami. V tem svojem prepričanju sem vsak dan bolj potrjen. Zadnji dokaz v pravilnost te izbire je bil deželni kongres PSI v Trstu, na katerem so izglasovali resolucijo o potrebi »ustreznega in pravičnega zakona, ki naj zajamči slovenski narodnostni skupnosti v njenih različnih stvarnostih organski družbeni, kulturni in gospodarski razvoj - brez privilegijev in forsiranja«. Kakšna previdnost po 40 letih čakanja! Da ne govorimo o Benečiji, ki čaka že 120 let! Prav zares: imeli bomo samo to, kar si bomo sami ustvarili. Nihče nam ne bo ničesar podaril.

(Podpis)

MARZABOTTO IN KOČEVSKI ROG

Potem ko je dolinski župan Edvin Švab pri okrogli mizi, ki jo je na Opčinah privedla knjižnica Pinko Tomažič, postavil na isto raven likvidacije v Marzabottu, takoi-menovane »fojbe« in pokole v Kočevskem Rogu, nestrno pričakujem, da bodo objavili posege, ki so jih imeli diskutanti pri omenjeni okrogli mizi. Upam, da ne bodo predolgo čakali in da bodo posegi zvesto prepisani.

(Podpis)

SPOŠTOVANO UREDNIŠTVO
MLADIKE!

Vse naše ustanove živijo ob podpori dobrotnikov, zato je tudi prav, da se jim izrazi tudi zahvala, kar v vaši reviji pogrešam.

Mislim, da bi bilo prav, če bi pred seznamom dobrotnikov, zapisali kratko zahvalo in to vedno pri objavi imen dobrotnikov.

Vse najboljše!

Bralcu, ki je pismo oddal na pošti v Gorici, se zahvaljujemo za nasvete. Res je tako, kot piše, da živimo od podpor dobrotnikov. Prav zato tudi objavljamo njihova imena. Z objavo se jim hočemo odolžiti za naklonjenost. Običajno se dobrotnikom tudi zahvalimo. Če v prejšnji številki tega nismo storili, je bilo zaradi

dolgega seznama, ki je odvezl ves prostor, namenjen rubriki ZA SMEH. Marsikdo se nam je zaradi umanjkanja te rubrike ustno pritožil. Naš bralec ima torej popolnoma prav, ko nas opozarja, da bi se morali podpornikom zahvaliti za darove. Toda morali bi se tudi opravičiti bralcem, ki so pogrešali rubriko ZA SMEH. Skratka: popolnoma nam je jasno, kaj bi morali storiti. Mladika razpolaga pač s skromnimi sredstvi. Večina bralcev to ve in nam zato nebištevne nedostatke in spodrsrljaje oprošča. Navsezadnje počenajajo včasih plačani uredniki pri bogatejših listih še večje oslarije kakor mi. Med prijatelji se razumemo in si malenkosti odpuščamo, saj večina ve, v kakšnih pogojih delamo. Kar nas urednike pri gornjem pismu moti - če smemo puščico vrniti na naslov, odkoder je prišla - je to, da je pismo nepodpisano in bi ga lahko zato vrgli v koš. Objavljamo pa ga prav zato, ker nam daje prilžnost, da ob tem povemo nekaj svojih misli. Pa brez zamere!

Uredništvo

Spoštovani!

Pišem Vam nič manj kot s Štajerske, od tam blizu, kamor hodi vsa Evropa popivat radensko zdravilno vodo. Pisal sem že našim časopisom, a se jim ni zdelo vredno, da bi objavili moje vprašanje. Za kaj gre? Nič posebnega. Ne razumemo se več. Ves januar in februar je naše časopisje pogrevalo zadevo božičnega koncerta v Cankarjevem domu v Ljubljani, božično voščilo našega metropolita in par vljudnih besed predsednika RK SZDL in sedaj zopet tisto zadevo o Novi reviji in o osnutku plakata za štafeto mladosti. No, saj vse prav. Naj bo svoboda besede tudi o drugih stvareh, če že moramo vse kritizirati. Čemu toliko napenjanja in pisanja, tratenja papirja in časa. Kar je kdo napisal, je napisal in je za to tudi moralno odgovoren. Seveda, vse naj bo konstruktivno in ne razbijaško in polno podtikanj, kot se je pri nas razpaslo.

Hvala Vam in lep pozdrav iz Radenc.
(Podpis)

SLIKA NA PLATNICI: Del množice na Bratuževi proslavi v Podgori in gospa Ljubka Šortli-Bratuževa v Peterlinovi dvorani v Trstu.

REVIJO IZDAJA UREDNIŠKI ODBOR: Lojzka Bratuž, Ivo Jevnikar, Marijan Kravos, Saša Martelanc, Marij Maver (odgovorni urednik), Albert Miklavec, Franc Mlajč, Aleksander Mužina, Sergij Pahor, Danilo Pertot (uprava), Ivan Peterlin, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Maks Šah, Marko Tavčar, Zora Tavčar in Edvard Žerjal (likovna oprema). Vsi pisci sodelujejo brezplačno.

Več kot z radovednostjo

Prizorišče je tako kot vedno na pragu pomladi in naša občutja se spet sprehajajo med zarjo mladosti in med Velikim dnem, ki mu sicer - kako čudno skrivnostna je slovenščina! - pravimo Velika noč. Zato bi tole prvo stran najraje popisali z besedami otroštva in uresničljivih sanj. Pa je že tako, da je treba včasih tudi najbolj spomladansko misel usekati s kovinskimi prsti pisalnega stroja, zlasti kadar čez goré, poljá zaveje čas, ki je spomladanski samo po koledarju.

Na pragu letošnje pomladi se je v zamejstvu in tudi zdomstvu nenadoma prižgalo živo zanimanje za dogajanja v matični Sloveniji. Najprej je bila to le radovednost ob senzaciji, potem pa smo dobili vtis, da se za njo skriva še kaj več. V preseñenih gledalcih so se začela prebujati že skoraj pozabljena čustva zaskrbljenosti, ogorčenja in simpatij. Mnogi niso več zamahnili z roko, češ, to so njihove zadeve »tam čez«. Zdramila se je zavest, da so dogajanja pravzaprav zelo blizu, ne le prostorsko. Nenavadni signali iz Slovenije so sprožili celo vrsto že zarjavelih zvoncev na nekdanj brezhibnem omrežju zavesti o usodni povezanosti vseh Prešernovih rojakov brez izjeme.

Resnica je ta, da se je Slovenija znotraj jugoslovanskih mejà že precej časa oddaljevala z obzorja slovenskih ljudi po drugih državah. Daleč od oči, daleč od srca, pravi italijanski pregovor. Raznolikost sistemov z mejami vmes, drugačnost življenjskih slogov in pogojevanja vseh oblik in stopenj so začela delovati s silo, ki se v fiziki imenuje centrifugalna. Vsi smo pravili »matična domovina«, toda čedalje več je bilo ljudi, ki jim ta pojem ni več segel v dno srca. Zdelo se je, kot bi v matici pešal tisti veliki magnet, ki lahko priteguje tudi delce daleč od središča, če je vse v redu. Le kaj zelo važnega lahko spet zdrami staro privlačno moč in nekdanjo nenačeto zavest skupno-

sti, so menili prizadeti opazovalci našega narodnega počutja.

To se je zdaj zgodilo. Sicer ne v optimalnih oblikah zanosnih in osrečujočih dogodkov, ki kdaj pa kdaj okrepcajo in poživijo narode v stiskah. Obratno, impulz se je sprožil prav sredi naraščajoče stiske, kar pa daje opazovanemu pojavu pravzaprav še večjo vrednost.

Dogodki so znani, v ospredju pa je vsekakor znamenita 57. številka Nove revije, ki odkrito razmišlja o slovenskem narodnem programu v luči trojnih vrednot: demokracije, narodne sprave in samostojnosti. To je zadelo ob nasprotno težnje, ki jim polemično pripisujejo voljo po zaostreni centralizaciji. Ob istem času so izbruhnili incidenti v zvezi s Titovo štafeto, okvir vsemu pa je čedalje hujša gospodarska kriza z latentnim družbenim nemirrom.

Vse skupaj je seveda še dosti bolj zapleteno, povprečni Slovenec pa je vendarle celotno problematiko poenostavil v ogroženost slovenstva pred morebitnim novim jugoslovanstvom. To je delovalo tudi emotivno in vsem vidna posledica je močno izostrena slovenska narodna zavest. Prav ta aspekt je verjetno najmočnejše deloval tudi na velik del zamejstva in zdomstva. Vsa znamenja kažejo, da jima je v bistvu imponiral.

Če to drži, smemo pričakovati še povečano zanimanje »zunanjega« slovenstva za dogajanja v matici. Teško je ugibati, če bo to novo čutenje zares in za trajnejše razdobje preraslo v tesnejšo zavest enotne slovenske usode ne glede na vse objektivne danosti.

Na vsak način pa se je pokazalo, da zvonci še delujejo, četudi so bili dolgo zarjaveli. Tisti v matici, ki so jih z dokajšnjo mero srčnosti spet aktivirali, naj vedo, da smo jim »na tej strani« prisluhnili več kot z radovednostjo.

Bruna Pertot

ENAKONOČJE

Polegli smo
na zemljo,
da bi pričakali
poletje,
z neba so
deževale češnje
norele okrog
mlade trave
in silile v
v cvetje.
Prišli so
afriški metulji
v svilenih frakih
za poletni
ples,
Radetzky črički
so ubrali,
jasmini
se poljubovali,
bilo je
fantastično
zares.

In poletje?
Prišlo je točno
o polnoči:
sto vročih
dni
in sto noči.

NOVEMBER

Prišla je:
v obleki iz lune
in vencem
grozdja
v laseh
in v vsaki roki
rujast melagran.
Zvečer smo si
nabrali jih
v naročje.

To je bil zadnji,
zadnji zlati dan.

SEN NEKE NOČI

Odložila
v snu sem težo
dneva
in zdrknila
v temo.
Pod mano zemlja
tiho pošumeva
in jaz letim
letim letim,
vsa svetla,
lahka
kot pero.

Vesoljski veter
odpihne
me nazaj.
Sem jaz
še jaz?
Tu zemlja,
hiša,
dom in soba:
blešči se
v vezenini
stari lan
in,
onkraj morja,
že rožnoprsto
zarjo
na zlatem vozu
prehiteva dan.

Iz dimnika
(ki je duša
hiše),
se že modrikasto
vali
in s praga
kliče
me življenje:
si?

Pavle Zidar

PRIŠLA SI

Prišla si, Marija,
da nam oznaniš post, vero
in pokoro.
Vedno prideš z istimi
besedami.
Škofje pa se prepirajo med sabo,
ali si res ti;
nenadoma kdo ozdravi,
a gospodje pravijo temu, stara pesem,
ljudje te ko mravljinci
iščejo,
tekajo,
molijo, molijo, molijo
in steptajo vse pod seboj,
da bi ti prišli bliže.
A do tebe vodi pot le skozi post,
vero, in pokoro.
V to strmino
pa škofje ne zmorejo.

PRIŠEL JE ČAS

Prišel je čas,
tisti dolgo sanjani čas
Tomaža Kampanelle
in Ugrjuma Burčejeva,
čas, ko nisi več plačan za delo,
ko obiranje čaja ni delo,
ko ladjarjenje od
enega konca sveta do drugega -
ni delo,
poslej dobiš denar
samo še za umor
po naročilu,
to je sedaj delo, in to vrže,
drugo je postalo deficitarno.

Delo kot morala
je že dolgo odpravljenost,
rudniki, polja et cetera,
to ne oplaja več,
od tega kapital umira,
splača se samo še ubijati
in puščati za sabo brazde ran.
Iz njih raste zlati jutri.

BOLEČINA

*Bolečina ni opisljiva,
to je grom,
ki se razlega v duši
in na telesu
še dolgo potem,
ko je bil povzročen,
in drobi žile, kosti,
cefra tkivo
- pa besede, besede, besede,
medicina ima zanj
polno signifikantov
in tudi zdravil,
a le v elipsoidnem zapisu,
ali v pesmi,
je bolečina ostala dalje to
in zvesta sebi.*

Dolores Terseglav

DVA EPITAFI

*Edvardu Kocbeku
3.11.1981*

*Počivaj zdaj, utrujeno srce!
Vihar zgodovine,
slave višine,
ponižanj globine,
duha temine:
vse je prešlo.
Ostala je pesem:
tebi pripročnjica,
zanamcem tolažnica.*

*Zdravki Kocbekovi
2.03.1987*

*Na svidenje, Zlatarjevo zlato!
Umreti od ljubezni je lepo.
Nič ti ne skriva več Luči,
nihče ti Pesmi ne duši.
Zaprla so se zame vrata tvoja,
tvoj prah je vzela vase zemlja moja.
Če srečaš nje, ki sva jih tu ljubili,
poprosi jih, da bi se tam združili.*

VLOGE

*Vloge, ki smo jih odigrali
na tem svetu,
se ne bodo več ponovile,
smrt je zastor.
Vse bo ostalo v temi.
Nihče več nas ne izsanja
iz ospodja,
nobeno delo, nobena beseda,
smrt
namah vse na novo določi,
že čez eno uro ti je lažje,
lepše, ko dihaš skozi odprtine
ki vodijo v nebo.*

Vladimir Kos

ZA VSE NOČI ČLOVEKA

*Ves svod posut je z zvezdami,
da našo noč krasijo,
dotlej da harfi zorini
oddajo melodijo:*

*o Njem,
ki se je vrnil z groba.*

*Nič več ni Smrt poslednji zvok,
ki nočni vlak ustavi.
Na črnih gričih naokrog
se luč za pot pripravi*

*ob Njem,
ki se je vrnil z groba.*

*Vsa noč je tkana z zvezdami,
ves dan začne se v zori,
da bi bilí v srca temí
in v let samotnih mori*

*pri Njem,
ki se je vrnil z groba.*

*Oj, zvezdice, oj, zorin dan —
zakaj se veselimo
za komaj kakšen sreče kan?
In sreča gre spet mimo...*

*Bo kdaj kdo drug se vrnil
z groba?*

PO NAŠE V JAPONSKEM SLOGU
(5—7—5—7—7, kakor veste)

*Na robu ledu
najboljšega asfalta
iz črne špranje
vijolica—vprašanje
vstane: »Je pomlad že tu?«*

List iz dnevnika

Dolores Terseglav

4.11.193 (zadnja številka nečitljiva)

Na Vernih duš dan je Matjažu padlo na pamet, da bi - bogvedi zakaj - ravno v noči od tretjega na četrti november sovražniki svete Cerkve mogli napasti gradbišče, kjer očetje frančiškani zidajo dvorano za dramske in glasbene prireditve.

Naročil mi je, naj pridem na parcelo za cerkvijo takoj po molitvah za pokojne člane Frančiškovih redov. On da bo prinesel s seboj steklenico mašnega vina, jaz pa naj prinesem žganje in kostanje. Kostanje bova pekla ob ogenjčku, ki je tam gorel noč in dan. Že verjamem, da Matjažu kot orglarju in nepriznanemu skladatelju veliko pomeni dvorana, kjer bodo stale tudi majhne orgle. Vendarle mislim, da se mu je po vseh teh biljah zahotelo prijateljskega pomenka ob dobri kapljici, predvsem pa da si je zaželel nekaj pustolovskega. Matjažu so nadeli redovniško ime Leon. Brat Leon, ovčica božja. Samo da je on bolj božji kozel kot vsi umetniki.

Sinoči je bilo preklemansko hladno in pršel je droben dež. Ukradel sem mami steklenico žganja za masiranje, Volodji pa njegovo pištolo s slepimi naboji. Prinesel jo je bil s seboj, ko je po tisti polomiji v sedmi pobegnili v oficirsko šolo, odkoder se je kmalu vrnil skesan domov. Mama je nekega večera našla to pištolo in končala eno svojih dramskih scen z izjavo, da bo Volodja končal kot gangster. Volodja pa - vsa čast mu bodi - kajti vsi drugi se pred materjo tresemo, je ustrelil v zrak. Oče je priletel do smrti prestrašen v našo sobo v samih spodnjicah. Mama se je zgrudila na zofo kot Eleonora Duse, katero je med poročnim potovanjem - o malum omen! - videla na odru. Naša nesrečna, mala Miška se je vsa tresla in je dobila astmatičen napad.

S to usodno pištolo in s steklenico žganja pod svojim starim, izlizanim hubertusom sem odšel v jesenski mrak, da se izrazim poetično. Moral sem se po ozki ulici sprehajati kot osel in se skrivati po temnih kotih. V sosednjo nobel kavarno je namreč kapljala mestna gospoda. Mogel bi me kdo spoznati, kajti naš kot cerkvena miš revni in boemski oče ima med temi buržuji veliko znancev in celo par pravih prijateljev. Pač spet ena tistih nedoumljivih značajskih potez umetniških duš!

Končno sem razmajal eno od desk in se splazil na gradbišče. Matjaža od nikoder! Še sreča, da tam stoji odprta baraka. Dežek je ponehal, zato pa je postalo še bolj hladno. Že sem hotel naložiti trske na ogenjček, kjer je pod pepelom tlela žerjavica, ko se je z žepno svetilko v roki primajala visoka, suha Matjaževa postava s kapuco na glavi. Pošteno sem ga ozmerjal zaradi zamude, on pa je čisto mirno zvelkel izpod kute steklenico vina in rekel: »Amice fidelissime, zdajle se bova ogrela ob temle vinu, ki so nam ga poslali hrvaški sobratje iz Dalmacije!«

Naložila sva na ogenj in začela se je ob vinu

Vigilia prima

Matjaž je, kljub temu da so mimo Vsi sveti, Vernih duš dan in tercijski dan, kot sem mu rekel v besu, začel moliti litanije vseh svetih. Kaj mi je preostalo drugega, kot da mu odgovarjam! In tako je šlo ob praske-tanju ognja in pokanju kostańjev: Omnes sancti Angeli et Archangeli, orate pro nobis! Omnes Apostoli et Evangelistae, orate pro nobis! itn. Drugi del sem molil jaz naprej in sem z velikim veseljem zatulil: »A spiritu fornicationis«, nakar je Matjaž posebno skrušeno odgovoril: »Libera nos, Domine!«

Potem se je ob žganju in pečenih kostanjih začela

Vigilia secunda

Matjaž je žebral Officium parvum pro fidelibus defunctis, meni pa se je začelo dremati. Slišal sem samo še Ad oram primam »Fidelium animae per misericordiam Dei requiescant in pace«. Ad Vesperas sem menda že smrčal, dokler me ni pri litanijah z vso močjo dregnil pod rebra. V polsnu sem odgovarjal ali pa tudi ne: »Orate pro eis!«. Matjaž je zahteval, da vsakič odgovarjam: »Orate pro fidelibus defunctis«, čemur sem se jaz odločno uprl.

Razvila se je teološka debata, ob kateri sem se popolnoma streznil ali pa me je streznil mraz, ki je čedalje huje pritiskal: Samo žerjavica je še tlela kot vhod v tiste vice, o katerih sva razpravljala. Ko je nazadnje začel moliti molitev za umirajoče »Proficiscere, anima christiana«, me je zapustila potrpežljivost in sem mu odbrusil: »Proficiscere, idiota!«. Nehal je z odhajanjem krščanske duše in začela se je

ob ostankih žganja in zažganih kostanjih. Matjaž je zdaj razpravljaj o glasbi. Tukaj ničesar več nisem razumel, tudi če ne bi bil klatil bedarij o novi duhovni glasbi, ki bi po njegovem morala biti nekakšna godlja iz gregorijanskega korala in zamorskih duhovnih pesmi, začinjena - sic! - z jazzom. Sem namreč popolnoma brez posluha kljub očetu organistu in skladatelju.

Škoda da naši Miški mama ni dala, da bi jo oče poučeval v glasbi, ker je izredno muzikalna. Menda zaradi njene bolezni. Hudič si ga vedi, kaj je s to njeno boleznijo. Najbrž je to le živčna reakcija na naše družinske razmere. No ja, peti kljub lepemu altu najbrž res ne bi mogla, ampak klavirja bi se lahko naučila. Meni se zdi, da je mama, ki je zavoljo petih otrok morala pustiti svojo violino, ljubosumna na očeta in na lastno hčer. Posebno še, ko se Miška že zdaj razvija v lepoticu, česar ji seveda nihče od nas bratov ne bi nikoli priznal. Za mamo pa, ki je bila zmeraj ljubosumna na svojega lepega moža, je lepota samo vanitas vanitatum.

Kam sem zašel! Mar me bo res večno pregnjala ta nesrečna familija! Matjaž je začel ne peti, ampak tuliti Frančiškovo pesem soncu, ki jo je uglasbil za orgle. Miril sem ga: »Norec, prišel bo oče gvardijan, ali pa, kar je še veliko hujše, pater Hieronim, janzenistični spovednik naše janzenistične matere!« Zdaj je šele zarjul: »Pater Hieronim! A falsis prophetis libera nos, Domine! Boga je treba bolj poslušati kot ljudi!«

Toda ko se je zadril: »Naj hvali Te, Gospod moj, naša sestra smrt telesna!«, so zaropotale deske. Pa ni prišel noben pravi niti lažni prerok, ampak čisto navaden kifeljc z ogromno žepno svetilko v roki. Prepoznal sem ga in on naju tudi. Hvala bodi Bogu! Bil je

tisti pobožni policaj, ki mi je pred leti, ko sem bil skupaj s komunističnimi tovariši zaprt zaradi demonstracij, nosil prijetne mamine pakete in njena manj prijetna pisma. Pričeval je zame, da nisem noben komunist, ker me je neštetokrat videl pri maši pri frančiškanih, kamor tudi on zahaja. No, in to je bila tudi čista resnica. Mož je zares pravični Zahej, Abrahamov sin. Eden od pešcev naše svete klerikalne stranke takorekoč.

Prijel je Matjaža pod roko, čeprav se mu je upiral kot pravi kozel, in mu prigovarjal: »Gospod pater Leon, greva v samostan!« »V samostan! Med tiste farižeje! Živega me bodo požrli!« »Nihče vas ne bo požrl. Tukaj bi nastal političen škandal. Lepo bova pozvonila na porti. Stari brat Ambrož ima tako lahek sen, da nama bo takoj odprl. Potem pa kar smuknete v celico.« Matjaž je omahnil v mačkovsko mlahavost in se dal odvesti kot pravi fra Leone, pecorella di Dio.

Ostal sem čakati dobrega čuvarja nočnega miru. Ne bi bilo pošteno, če bi se mu zmuznil. Kmalu se je vrnil in me pomiril glede Matjaža. Potem je mene prijel pod pazduho in rekel: »No, zdaj greva pa midva domov, gospod profesor!« Kakšen profesor neki! Saj še diplomiral nisem. Mož je pač mislil, da me bo s titulo pridobil. Pa ni bilo potrebno. Čisto prijateljsko sva korakala drug ob drugem po zapuščenem mestu. Bril je hladni vetrič in zvezde so sijale. Vse bi bilo čista poezija, če ne bi bilo tistega nesrečnega farovža in še bolj nesrečne domače hiše.

Abrahamov potomec je moral najprej zvoniti na farovških vratih. Po dolgem času je prišel odpret kaplan, odet v črn havelok čez dolgo, belo spodnjo srajco. S svojimi vranjimi lasmi in bledim obrazom je bil prava slika Ignacija Loyolskega. Molčal je kot grob in nekje na stopniškem presledku zginil v svojo sobo. Zaškripala so druga vrata. To je gotovo kuharica.

POD ČRTO

TUDI PREŠEREN V POLEMIKI

Ob polemikah, ki v zadnjih mesecih razdvajajo Jugoslavijo in v katerih letijo napadi in očitki na Slovenijo, smo Slovenci za mejo zaskrbljeni in zaprepaščeni. Obenem se nam jugoslovanska stvarnost začinja kazati v novih obrisih, ki smo jih poznali le delno in iz katerih razberemo lahko samo zapletenost situacije, ki se zdi vse težje razrešljiva: Srbi, ki se ne znajo odpovedati svojemu zgodovinskemu prostoru, čeprav je že izgubljen, gospodarstvo, ki niha med tržnim in planskim, zunanja trgovina, ki se usmerja vse bolj na Vzhod in destabilizira izvoz na Zahod itd., itd.

V zamejstvu nismo točno razumeli, kaj se vse skriva za očitki, ki letijo proti Sloveniji in zakaj so tako splošni, saj dozdam, kolikor nam je znano, ni Slovenija nikoli bremenila ostalih republik, temveč jim je zmeraj kaj dala. Podatke o tem smo v preteklih mesecih slišali naravnost iz ust režimskih ljudi, pa so se zelo dobro ujemale s tistimi, ki so jih dolga leta objavljali ljudje, ki so se morali umakniti iz Jugoslavije. Toda to bi terjalo globljo analizo, saj vsi ti podatki niso povzročili v Sloveniji posebnega odmeva. Podobno tudi niso močneje odmevali podatki in ozadja Da-

chavskih procesov, ki so se pokazali kot čista režimska inscenacija. V normalni družbi bi to pomenilo vsaj odstop nekaterih ljudi, ki so bili takrat odgovorni. Tu pa nič.

Slovenci, tudi za mejo, smo vedno mislili, da bi Prešernova ZDRAVLJICA s svojim večnim sporočilom sprave in prijateljstva med narodi lahko postala himna širše Evrope. To so bile utvare: z Juga je prišla kritika da Prešernova ZDRAVLJICA ne more biti izhodišče za proslulo štafeto mladosti, češ da je preveč slovenska. Mnogim Slovincem je sapa zaprlo. Pa se ni našel nihče, ki bi organiziral pobiranje podpisov proti takim neprijateljskim gestam in nastopom.

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- da so na seji SZDL, ki je bila konec februarja v Ljubljani, in ki je predvidevala razpravljanje o dveh temah — o neki upravni zadevi in o NOVI REVIJI — o prvi temi razpravljali eno uro, o drugi, se pravi NOVI REVIJI, PA ŠEST UR...
- da se je ena od medžugorskih vidkinj, enaindvajsetletna Ivanka Ivankovič, nedavno poročila...
- da osrednja direkcija jugoslovanskih železnic skuša vsiliti srbohrvaščino na slovenskih železnicah...
- da je ameriški nadškof in glavni ravnatelj vatiškanskega denarnega zavoda IOR Paul Marcinkus, ki mu je nedavno neki italijanski sodnik poslal zaporni nalog v zvezi s krhom Ambrozijanske banke, sin slovenske matere...
- da kljub katastrofalnim gospodarskim razmeram naklada verskega tiska v Sloveniji ne pada, ampak raste...
- da znani kulturni delavec prof. Viktor Smolej piše za Mohorjevo družbo knjigo SAVA NA SLOVENSKEM v obliki nekakšnega kulturnega izleta po njenih bregovih od izvira navzdol...
- da je 14. marca poteklo petdeset let, odkar je v vatiškanskem listu L'OSSERVATORE ROMANO izšla 14. marca 1937, in sicer v nemščini, znana enciklika Pija XI. proti nacizmu MIT BRENNENDER SORGE (S pekočo zaskrbljenostjo)...
- da delo prevajalske ekipe, ki pripravlja nov prevod Svetega pisma stare zaveze v slovenščino, dobro napreduje...
- da je Mitja Ribičič na nekem partijskem sestanku rekel, da je množično obiskovanje Plečnikove razstave, ki je bila nedavno v Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, klerikalizem...
- da so bili člani fašistične skupine, ki so med božičnimi prazniki 1936 v Podgori s strupenim napojem povzročili smrt Lojzeta Bratuža, svoječasno vpisani v komunistične organizacije...
- da je sovjetskega pisatelja Andreja Sinjavskega, ki je objavljal svoja dela na Zahodu pod psevdonimom Abram Terz, ovadila sovjetskemu KGBju ameriška CIA, da bi tako odvrnila pozornost od Vietnama...
- da je bavarska televizija začela serijo 30 oddaj z naslovom »Verujem«, ki obravnava odnose katoliške vere v obliki nekakšnega katekizma za odrasle (s slikovnimi vložki, dramatisiranimi odlomki, nastopi verujočih oseb)...

Najhujše šele pride. Na zvonjenje na domačih vratih se je pojavila mati kot duh in šepnila: »Celo noč nisem zatisnila očesa. Moj Bog, kaj se je zgodilo?« »Nič hudega, gospa. Z gospodom patrom Leonom sta čuvala frančiškansko gradbišče, pa sem jaz gospoda Martina pripeljal domov, da ne bi bilo kaj narobe.« »Hvala vam, gospod Franc. Se hočete malo ogreti? Popiti požirek tople kave? Takoj vam jo zgrejem.« Ostala sta z mamo v kuhinji. Iz svoje luknje ob kuhinji se je prikazal tudi oče v obveznih dolgih spodnjicah, jaz pa sem smuknil v fantovsko sobo, osamljeno in mrzlo. Vsi drugi, srečneži, od najstarejšega Andreja pa do najmlajšega Janeza, so se že rešili domače norišnice. Ostala je samo Miška. Reva. Ampak ona spi z mamo v njuni beli sobici. Dvakrat reva!

In reveža tudi midva z Matjažem. Njega bodo porivali iz enega odročnega samostana v drugega, jaz pa, ko končam študije, bom bogve koliko časa čakal na službo. In nazadnje me bodo poslali kam na slovenski jug, mogoče tja kjer se je moj ded pod Francem Jožefom blagega spomina boril s Turki. Službo doma pa bodo dobili moji bivši komunistični tovariši, ki imajo povsod zveze. Otroci teme so pač pametnejši od otrok luči. To sva spet enkrat sinoči dokazala midva z Matjažem.

Miserere nobis, Domine! Amen.

Milan Rakić

KLIC

*O, vpleti me v molitve svoje zlate,
ko sonce daleč za gore zahaja,
tedaj pošastnih misli slišim jate
in me kot dete šibko strah navdaja.*

*Ti, čista duša, bodi Genovefa,
ki varuje Pariz, nad njim bedi,
dokler pod njenim blagoslovom sanja
ljubimec zali in zločinci vsi.*

*In naj utihnejo, ko moliš, draga,
zaščitnica ti večna duše moje,
usodne misli, ki srce morijo,
želež si kot zločinci nove boje.*

*O, vpleti me v molitve svoje, mila,
in jaz bom čutil v urah groze same,
ko spet napade satanska me sila,
da tvoja dobra duša pazi name...*

Prevedel INTER

LOJZE BREZNIK:

(10)

DNEVNIK (1941-1943)

9. septembra 1941

Ves mesec mi je utonil v pozabo. Jasnost in vedrost, ki sta spremljali moje duhovno življenje, me nista silili, da bi svoje probleme zapisoval. Tako točno, se mi je zdelo, sem vedel, kje sem, kako sem. Pa so zopet vstali viharji in zamračili moje zvezde, vzeli pogled. Danes me je ves dan trgalo na dvojce: nazaj v prejšnje življenje brezskrbne dijaške družbe, k vinu in deklici, vabeči s sladkim vonjem poltenosti in lepote oči - naprej k Bogu, ki mi živi in biva v duši in ki je nemirno moje srce, dokler se ne umiri pri njem.

13. septembra 1941

»Jezus pa mu je rekel: »Nihče, kdor roko položi na plug in se nazaj ozira, ni pripraven za božje kraljestvo« (Lk 9,62). Pravi učenec gre za Kristusom z vsem svojim srcem in se odpove vsakemu polovičarstvu in vsaki neodločnosti. Te besede so me zadele v živo. Čutim, da sem v nedeljo prav jaz tisti, ki je za plug prijel pa se začel ozirati nazaj. S študenti sem šel v Županovo jamo. Z nami je šla neka slavistka, Mica P. Pa me je premagalo preveliko nagnjenje do ženske, ki se moram z njim dan za dnem boriti, in sem prav prostodušno kramljal z njo. Čeprav sem si vedno klical, da moram prenehati z njo, me je le še bolj vlekle v njeno bližino. Njenega pogleda sem nekako potreboval in zdelo se mi je, da iz njenih oči pijem lepoto, kar je je bilo na njej, ker sicer ni kaj posebno lepa. Pri mizi in vinu in pesmi in njenih pogledih sem pozabil na pot domov. Zdelo se mi je, da je prijetno, sladko in po ločitvi mi je bilo pusto, dolgočasno. In ves teden mi hodi na misel nedeljsko popoldne in njene oči in za tem kaj? Skušnjavec filozofira: »Glej, mladenič, za tako srečo si, to lahko uživaš, ker je adekvatna zate. Bog je sreča, a pomisli, kje je to. Ali more biti zate drugačna sreča kot ta, ki si jo okusil v nedeljo, ali bo sreča v Bogu nadomestila praznoto v tebi - nezaužita mlada leta, nezaužito srečo ljubezni do žene«. To me je mučilo ves ta teden. In tako me hočejo take misli potegniti nazaj, da bi za plugom nazaj pogledal. K temu me je vlekle čustvo, pijano od vonja ženske polti, z razumom pa sem iskal zvezd stalnic, da ne bi zaplul na krivo.

Zakaj sem občutil do dekleta vse sladkosti? Ali ne zato, ker sem se ves tisti čas ob njej z voljo boril proti vsemu, kar bi umazalo mojo dušo in vest in je bila ta lepota in sreča le mik skušnjave? Nisem se ji vdal in ji, ker ni bilo greha, ni bila primešana grenkoba moralnega zla, le nekaj bolesti in pelina solzne doline. Če bi se vdal, postavim, da bi se ji začel razkrivati in bi prišlo do poljubovanja in dotikanja, ko bi se ljubezni nasitil,

kaj bi mi ostalo? Še prijetno čustvo čiste lepote in sreče? Ne, nikakor! Spomni se le Slovenjgradca! Tedaj bi zopet eksperimentalno doživel bolno srečo, ki jo nudi rod tega časa: srce neizpolnjeno, duša bolna. Kam bi se tedaj zatekel? Ali mi ne bi vstalo v duši hrepenenje po Bogu - neskončni Lepoti, Dobroti in Resnici -, ki edini more izpolniti srce, saj je zanj ustvarjeno in se v njem umiri. Torej je edino prava in adekvatna sreča za nas Bog? Kolik ovinek! Oh, da bi bil - ali ne bi bil prepad? Tako blodi meso, duh pa išče svoje. Hrepeni za svojim svetom, svojim virom in počelom, a uklenjeno v okove mesa opeša ali ga meso prevpije. Ta teden je bil boj mesa in duha. In če je meso glasnejše in prevpije in vidi pravo srečo le v ljubezni do žene, duh ne omaguje, ampak s še silnejšim ognjem polje za neslutnimi višinami in globinami - tja, kjer je pravir vse duhovnosti in žitja - k njemu, čigar besede so »duh in življenje«. Zato pa ne občutim sreče v duhu, ko meso prevladuje, a zato tudi ne smem reči, da je ni in da je za človeka ne more biti. Ali nisem v tej sreči duhovnega sveta preživel vse leto? Sam sem sicer kriv za sušo teh dni - a Gospodova volja je, da mu služim tudi tedaj, ko ga ni blizu, da postavim svoje duhovno življenje na pravi temelj, ki je *stanovitna volja*. To pa kliče po žrtvah in odpovedi. Iz teh žrtev bo rasel božji blagoslov mojemu delu v vinogradu Gospodovem. Vsak dan se moram zavedati tega, vsak dan vzeti svoj križ, vsak dan bližje h Kristusu - použivajoč se v dvojnem: v izpolnjevanju božje volje in v božji pričujočnosti. Z vsem srcem Ti hočem služiti, o Bog, Gospod moj in moje vse. Sprejmi me in usmili se me grešnika. Ne spominjaj se, o Gospod, grehov moje mladosti, ampak daj mi milost življenja v Resnici.

14. septembra 1941

Čudno težko mi je danes. Vedno isto staro: če poslušam en glas, me vleče nazaj, drugi glas pa šibko vzdihuje in milo prosi: ne, naprej! To je *spiritus huius saeculi*¹⁾ in ona, ki je danes drugače nastopila, mi je »usopila polt« in ranila duha. Kako lepo se mi prikazuje sreča z ženo, ljubljeno, in dom in tisoč radosti! Če bi se pa vsemu temu vrgel nasproti, bi žalosten izkusil »goljufivo kačo«. Danes mi je smisel življenja z Bogom zakrit, nobenega žarka ne navdušene misli. Duša je zbegana, ker se prvemu noče predati, k drugemu pa je pot zastrta. Verujem, upam, ljubim. Da, ljubim in hočem ljubiti Tebe, Gospod, Pot, Življenje in Resnica. Naj trpim, naj sem razdvojen: naprej, nikdar nazaj! Verujem, da si ti vogelni kamen, ti pa me utrdi za trpljenje, da bom sposoben za Luč, zakaj po njej težimo vsi!

1) Duh tega sveta.

KAJ PA VSEBINA?

Poznam ljudi, ki se znajo koncentrirati sredi največjega kaosa, so pa tudi taki, ki bi radi najprej vse lepo porazdelili po predalčkih, da bi jim bilo sploh mogoče kaj storiti. So taki, ki jih ihta zanese že pri najmanjšem spodrsrljaju, so oni, ki jih prirojena flegma varuje vsakega nemira. Smo taki in drugačni ljudje, vsi imamo pravico do vsega in zato smo naenkrat vsi pisatelji, vsi pesniki, vsi...to in vsi ono.

Zato ker imamo vsi pravico do vsega, tudi če včasih nimamo za tisto pravega nagnjenja, so se tudi nižje srednje šole poenotele in nekateri pravijo na slabše. Mogoče tudi zato, ker je težko izveliči iz ne preveč diferenciranega razreda višje rezultate. Torej morda le ni prava pot, da ponudimo le eno vrsto jedi le zato, da bi vsi imeli pravico do vsega.

Spominjam se, ko smo bili kot otroci na poročnem slavju neke sestrične. Na mize so postavili vse sorte dobrot, nekatere so nam bile že znane, drugih nismo še nikoli videli. Nekatere izmed nas so čudno privlačevale temne slivice, drugi smo metali oči na lepe bele kroglice. Ko smo si jih nabrali in so se slivice izkazale za slane in nam neužitne oljke, bele kroglice pa za nič bolj otroškim ustom tuje vložene čebulice, je naša radovednost bila potešena, oljke in čebulice pa so ostale na tleh ob vaškem zidku. Ugotovili smo, da le ni vse za nas, čeprav je bilo vse ponujeno in odslej smo bolj izbirali. Predvsem nam je bil za poskušnjo dovolj le majhen košček in ne več celo prgišče.

Spominjam se tudi, da sem nekoč na vsak način hotela nekaj, kar so že vsi v razredu imeli, in me je mama zelo na kratko odpravila: »Če bodo ostali poskakali v jamo, ali boš šla še ti za njimi?« S tem je na kratko zajela celotno filozofijo o ovcah in samostojnosti in na kratko nakazala, naj ne delam iz lagodnosti tega, kar vsi delajo, temveč naj najprej premislim z glavo, ki mi je bila dodeljena.

Prav zato še zmeraj verjamem v diferenciacijo, verjamem, da mora vsakdo izbirati med tistim, kar mu je ponujeno, ne verjamem pa v tezo, da moramo biti vsi enaki le na način, da dobimo vsi enake stvari. Kajti pri tem odpade svobodna izbira, odpade moja svoboda. Pred dvajsetimi ali tridesetimi leti smo bili skoraj ta-

ko uniformirani kot Kitajci. Vsi smo bili enako oblečeni, ko so kavbojke preplule ocean, vendar tega nam nihče ni vsilil, na izbiro smo imeli to, ali kaj drugega. Ravno tako vidiš danes skupine mladih v posebni, vsem skupni modi, ki je prav gotovo veliko bolj predana fantaziji kot naše kavbojke, bluza in jopa, vsi pa dobijo skupni imenovalc, ki jih uvršča v isto generacijo.

Potiskati filozofijo o enakosti do skrajnosti je, kakor se v praksi kaže, nesmisel. Kajti če je že res, da smo vsi ljudje, je vendar nekdo tak, spet drugi drugačen. Nekdo ljubi klasično glasbo, drugi je ne prenaša, nekdo bo postal vrhunski športnik, drugemu bo delal težave že sprehod po Krasu. Zato se pač vsakdo odloča sproti v svojem življenju, kaj bo delal. Pri tem mu pisanost izbire ne bi smela delati težav, tudi ne različnost izbire pri študiju.

Zato, če imam nekaj na razpolago in se tega ne poslužujem, to ni krivda drugih, družbe, pač pa stvar moje svobodne izbire. Zaradi tega ne bom razglasil krivice in zahteval zase nekaj drugega, kakor da mi je to družba na vsak način dolžna dati.

Veroučno šolsko bitko bi zato morali gledati nekoliko bolj strpno. Vernikov je več vrst, in kjer je ta potreba, bi moralo biti tudi po šolah poskrbljeno za pouk različnih veroizpovedi. Ne razumem pa v tem pogledu stališča tistih, ki jih vera pravzaprav ne zanima. Zakaj nastopajo tako, kakor da bi jim grozile besede: »Vsi ste bili poklicani, a malo je bilo izbranih« in hočejo tudi sami nekaj, kar bi jim nadomestilo verouk. Denimo zgodovino verstev ali nekaj podobnega. Potem bi pa že zopet lahko upravičeno protestirali oni, ki bi verouk obiskovali, rekoč, da imajo tudi sami pravico do zgodovine verstev, in to bi mogli vleči v nedogled.

Z isto pravico bi se lahko začeli prerekati zaradi tega, ker naši otroci nimajo šolske telovadbe, vsaj v večini osnovnih šol. Zaradi tega so nekateri otroci osiromašeni in oropani tistega, kar naj bi jim šlo v največji meri. Slišali bi lahko oporekanje, da je telovadba popoldne, vendar ta ni v sklopu rednega pouka in je zaradi tega otroci, ki se ukvarjajo z drugimi popoldanskimi dejavnostmi ravno na ta dan,

ne morejo obiskovati. Torej - ali niso tudi ti otroci v neenakem položaju, kakor ga želimo na vsak način prikazati tudi v zvezi s poučevanjem verouka?

Pred kratkim me je prevzel tudi podatek, da se šolskega verouka udeležuje približno devetdeset odstotkov otrok, aktivno pa sodeluje pri verskem življenju le kakih dvajset odstotkov vernikov.

Ko se včasih v cerkvi predajam svojim mislim, mi vznikne vprašanje, kje so naše none? Z njimi smo včasih obiskovali celo vrsto popoldanskih obredij, spoznavali cerkveno leto in vedeli, kdaj je kaj na vrsti. Mogoče da starši niso imeli toliko časa, ali da se je recimo očetu zdelo nemško, da bi obiskoval mašo, vendar so takrat vsaj none skrbele za otroško versko vzgojo. Danes je pravzaprav med starši, ki zagovarjajo verouk po šolah, malo takih, ki bi v resnici čutili vsaj dolžnost obiska nedeljske maše. Nekako premučno je ob nedeljah vstajati zgodaj, ali si še ob nedeljah zadajati kako obveznost. Res je sicer, da obstaja maša, ki je ob sobotah zvečer in ki velja za nedeljsko. Pa kdo bi šel ravno ob tisti uri! Takrat je večerja! Tako se naša mlačnost večja iz dneva v dan.

Nekoč smo kot otroci razmišljali o nebesih, vicah in o peklu. Trpeli smo ob nezmožnosti, da bi si zamislili, kako bo oče prišel z nami v nebesa (svoja nebesa smo imeli jasno pred sabo), ko pa tako kolne. In že tukaj in sedaj smo trpeli neznanse muke ob misli, da bomo tam ločeni. Molili smo zanj, da bi mu bila nebesa vseeno dana.

Ko smo bili dovolj veliki, da smo šli k obhajilu in smo izvedeli, da moraš vsaj enkrat letno k spovedi, je bila največja muka ta, da svoje mame nisi videl tega opraviti in si se bal zanjo, ker tega ni storila. Tudi to je bila vzgoja k odgovornosti.

Kaj pa danes? Naši ubogi otroci ob nedeljah poležavajo, da bi si odpočili od sobotnega televizijskega poznega večera. Naženemo jih k maši le takrat, ko je obdobje prvih obhajil ali birem, skoraj kot da bi v nasprotnem imeli občutek krivde pred katehetom, ki jih pripravlja na to ali pred ljudmi, ki, kaj da bodo rekli. Naši otroci pa neprizadeto opravijo, kar jim je naročeno, potem pa imajo mir.

Kljub vsemu bodo v zrelih letih proslavljali božič in veliko noč z dobrim kosilom in potrošniškimi dnevi, prepričani, da je tako prav. Kaj pa vsebina?

Plečnikove nagrade

Plečnikove nagrade za arhitekturne dosežke v letu 1986 so podelili 16. marca v Ljubljani. Tokrat so uvedli tudi jubilejno Plečnikovo nagrado, ki jo je za življenjsko delo prejel 80-letni arhitekt Edvard Ravnikar. Redno Plečnikovo nagrado je prejel arh. Vojteh Ravnikar za nekatere arhitektonske rešitve v Primorju in za priredbo mednarodnega posveta o naši arhitekturi. Plečnikovi medalji sta prejeli skupina, ki je pripravila razstavo o Jožetu Plečniku v Parizu in Ljubljani (François Burkhardt, Lojze Gostiša, Boris Podrecca in Damjan Prelovšek), ter Damjan Gale za umetniške fotografije Plečnikovih stebrov. Dve Plečnikovi priznanji sta prejeli delovni organizaciji Mineral in Marmor, dve nagradi pa še študenta arhitekture.

DNEVI PORABSKIH SLOVENCEV

Od 12. do 14. marca so bile v Cankarjevem domu v Ljubljani kulturne prireditve Slovencev iz Madžarske. Pod naslovom Porabje danes so se zvrstili odprtje etnografske razstave, glasbeni in folklorni nastopi, okrogla miza in zaključna prireditev, na kateri je nastopilo 169 rojakov najmanj poznane slovenske manjšine. Z dnevi porabskih Slovencev, ki so pokazali na hude probleme, ki pestijo to skupnost, se je končal že drugi krog vsakoletne predstavitve ene izmed slovenskih narodnostnih skupnosti v Avstriji, Italiji in Madžarski v Cankarjevem domu.

Ob odprtju 7. ricmanjskega tedna je uspešno nastopil mešani pevski zbor »Skala« iz Gropade

UMRL LADO PREMURU

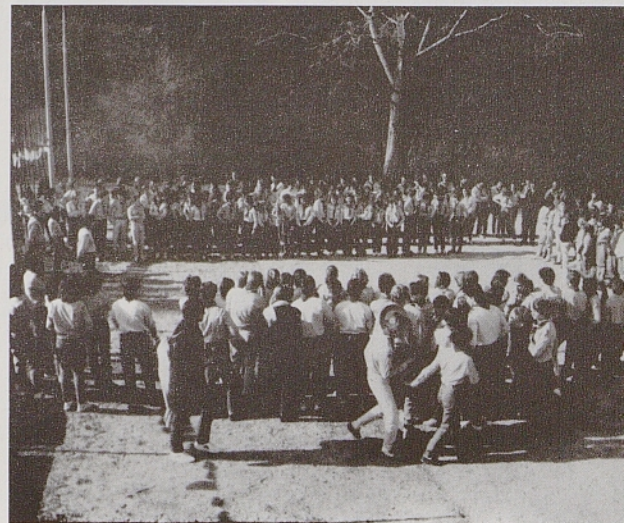
Sredi marca je umrl v Trstu prosvetni delavec, ljubitelj slovenske knjige Lado Premru. Imel je 74 let. Po poklicu je bil krojač, vedno pa je kazal izrazito zanimanje za kulturne dejavnosti. V svoji knjižnici je zbral vrsto dragocenih slovenskih prvotiskov in starin. Občasno je pisal v Primorski dnevnik, Jadranski koledar in drugam. Pod fašizmom je bil član znane šentjakobske družbe, ki je kljubovala raznarodovanju okoli cerkvene pevskega zbora.

UMETNOSTNI ZGODOVINARJI

V Ljubljani so se 10. marca spomnili stoletnice rojstva treh stebrov slovenske umetnostne zgodovine: Izidorja Cankarja, Franceta Steleta in Vojeslava Moleta. Na filozofski fakulteti so jim odkrili tri reliefe, delo Janeza Boljke.

UMRL SLIKAR LENŠČAK

V Ajdovščini so 11. marca pokopali primorskega slikarja Iva Lenščaka. Rodil se je prav tam leta 1929. Bil je nečak slikarja Vena Pilonca.

Dva posnetka s prireditev, pri katerih so sodelovali naši najmlajši: na levi Prešernova proslava v Barkovljah, na desni skavtski športni dan pri Sv. Ivanu v Trstu

Predstavitvev Rudolfove knjige *Mundial* v TK: (od leve) avtor S. Rudolf, J. Tavčar, O. Kalan

LAZARISTI V ARGENTINI

Slovenski lazaristi so v božičnem času praznovali 30-letnico svoje prisotnosti v slovenski vasi v Buenos Airesu. S slovenskimi sestrami vodijo zavetišče sv. Vincencija, dalje skrbijo za argentinsko faro z osnovno in srednjo šolo ter športnim središčem, vodijo Baragovo misijonišče, revijo Katoliški misijoni, Baragovo tiskarno in slovensko cerkev Marije Kraljice. Sedanji superior je Lado Lenček. Jubilej so praznovali z devetdnevnic, ki jo je vodil sobrat prof. Tone Stres iz Ljubljane, ki je imel za Slovence tudi nekaj predavanj, in z akademijo 28. decembra. Uprizorili so Slehernika.

NEVO RADOVIČ

Po več letih je Zveza neposrednih obdelovalcev za Tržaško pokrajino dobila slovenskega predsednika. Na to odgovorno mesto je bil na zadnjem občnem zboru Zveze izvoljen mladi Nabrežinec Nevo RADOVIČ. Lep, a žal redek primer vitalnosti našega kmetijstva. Čestitamo!

ROMAN SAVNIK 85-LETNIK

Znani slovenski zemljepisec profesor Roman Savnik je dosegel visok življenjski jubilej — 85-letnico. Praznuje ga delovno, saj kar naprej raziskuje in piše, med drugim, s posebnim veseljem, za Primorski slovenski biografski leksikon, saj sta bila starša primorska emigranta, sam pa je velik narodnjak. Spomenik si je postavil že pred leti kot urednik Krajevnega leksikona Slovenije v štirih knjigah. Dal je tudi pobudo, da bi se to pomembno delo razširilo še na kraje v zamejstvu, kar se na Tržaškem uresničuje. Izdal je tudi vrsto učbenikov, razprav in člankov. Njegova posebna ljubezen je še krasoslovje.

UMRL DR. ERVIN PRELOG

Dne 7. marca je umrl nekdanji rektor ljubljanske univerze, zaslužni profesor na fakulteti za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo dr. Ervin Prelog. Rodil se je leta 1921 pri Brežicah. Napisal je 14 učbenikov, posebno zaslužen pa je bil pri projektiranju in načrtovanju gradbenih konstrukcij. Tako so njegovo delo antene na Nanosu, Krvavcu, Kumu in Plešivcu.

UMRL INŽ. ZLATKO BISAIL

Dne 28. februarja so pokopali v Gorici izumitelja in izdelovalca letalskih modelov inž. Zlatka Bisaila. Rodil se je leta 1905 v Gorici. Po študiju na Dunaju je delal pri Kongresu evropskih manjšin, ki ga je vodil na Dunaju posl. Josip Vilfan. Nato je bil v jugoslovanskem letalstvu, po vojni pa dolgo profesor na Pomorski šoli v Piranu in Kopru.

21. KRAŠKI PUST

Zadnji dan februarja je bil na Opčinah 21. kraški pust. Prvo mesto je odnesel voz iz Bazovice, ki se je grenko ponorčeval iz načrta o sinhrotronu, ki naj bi zrasel tik vasi, in iz Nobelovega nagradjenca prof. Rubbie, ki bo podvig vodil.

RAZLAŠČANJA V SOVODNJAH

Ob ostrem nasprotovanju Slovenske skupnosti je sam občinski svet v Sovodnjah na Goriškem, kjer ima večino levičarska Občinska enotnost, pristal 24. februarja na novo odtujevanje slovenske zemlje z gradnjo industrijskega objekta.

ŠE O LOJZETU BRATUŽU

Nad tisoč ljudi se je zbralo 15. februarja na trgu v Podgori, kjer je bila osrednja slovesnost ob 50-letnici mučeniške smrti glasbenika in narodnega delavca Lojzeta Bratuža. V cerkvi je maševal škofov vikar dr. Oskar Simčič, na trgu pa sta govorila prof. Albin Sirk in Silvano Poletto. Pela sta domači moški zbor Andrej Paglavac in mešani zbor Lojze Bratuž iz Gorice. Zveza slovenske katoliške prosvete je izdala posebno brošuro z bogato vsebino, na ogled pa je bila še razstava.

Naslednjega dne pa je bila komeemoracija na grobu, v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu pa večer, posvečen Bratuževemu spominu. Med udeleženci so bili vdova, pesnica Ljubka Šorli, in otroka, kulturna in javna delavca Lojzka in Andrej Bratuž.

Pesem mladih v Kulturnem domu v Trstu: otroški zbor »Valentin Vodnik« iz Doline (levo) in otroški zbor »Zvonček« z Repentabra (desno)

Pesem mladih v organizaciji ZCPZ: govornica Leonida Gruden in otroški zbor iz Križa (levo) ter otroški zbor Glasbene matice (desno)

UMRL MSGR. MILLONIG

V Celovcu je umrl 11. februarja častni kanonik msgr. Filip Millonig. Rodil se je leta 1907 v Zahomcu, v duhovnika pa je bil posvečen leta 1931. Svojčas je bil urednik Nedelje, ravnatelj slovenskega Dušnopastirskega urada in član vodstva tako družbe sv. Mohorja kot združenja duhovnikov Sodalitas. Od leta 1947 je bil župnik v Štebnu pri Maloščah.

PROF. BUČAR V TRSTU

Krožek za družbena vprašanja Virgil Šček v Trstu je obnovil svoje večere predavanj in okroglih miz. 17. marca je zanj predaval o krizi v Jugoslaviji znani pravnik in ekonomist prof. Franče Bučar iz Ljubljane.

NADŠKOF WETTER

Februarja je bil tri dni na obisku v Sloveniji nadškof in kardinal Friedrich Wetter iz Münchna. Imel je vrsto razgovorov, srečanj in obiskov.

LEVSTIK V AMERIKI

Goriški hotelir Vinko Levstik je bil ob koncu februarja in v začetku marca med rojaki v Severni Ameriki. Kot poroča Ameriška domovina, je imel v Torontu, Clevelandu in Washingtonu predavanja o sedanjem političnem in idejnem vrenju v Sloveniji. Predstavil je tudi nekaj predlogov o zadržanju slovenske politične emigracije.

DACHAUSKI PROCESI

Ljubljansko Delo je 14. februarja objavilo prvo poročilo o raziskavi o pote-

ku in ozadnih dachauskih procesov po vojni v Ljubljani. Podpisala sta ga univerzitetna profesorja pravnik dr. Ljubo Bavcon in zgodovinar dr. Dušan Nečak. V besedilu je potrjen izključno politični značaj postopkov, ki so bili tudi za stalinistično zakonodajo nezakoniti. Raziskava želi odkriti gibalno dogodkov in predstaviti javnosti vse vire.

TRI MESTA - TRIJE TRGI

To je bil naslov razstave v Piranu, na kateri je arh. Boris Podrecca predstavil svoje projekte za revitalizacijo trgov v Piranu, Sacileju (Furlanija) in Salzburgu.

ŠTUDENTSKI NAGRADI

Za lansko disertacijo je prejel univerzitetno Prešernovo nagrado v Ljubljani mladi tržaški fizik Borut Bajc.

Dijak znanstvenega liceja France Prešeren v Trstu Tomislav Hmeljak pa je 16. februarja prejel prvo nagrado na natečaju tržaškega kluba UNESCO na temo miru. Priznanje sta prejela še dijak Pavel Di Marcantonio z iste šole in licej Prešeren zaradi velike udeležbe.

UMRL PROF. JOŽE SUHADOLC

V starosti 73 let je v ZDA umrl prof. Jože Suhadolc, ki je od leta 1945 do 1956 poučeval na slovenskih šolah na Tržaškem. Diplomiral je iz agronomije v Zagrebu, prava v Ljubljani in ruščine v Benetkah. Po izselitvi preko morja je postal profesor ruščine na Northern States Illinois University v mestu De Kalb pri Chicagu.

DRUŠTVO PISATELJEV

Na občnem zboru Društva slovenskih pisateljev 5. marca v Ljubljani so za novega predsednika izvolili pisatelja Rudija Šeligo. V novem odboru sta iz zamejstva Miroslav Košuta in Maja Haderlap. Akademik Josip Vidmar je iz društva izstopil, ker je častno razsodišče izjavilo, da ni pristojno glede njegove pritožbe proti Dimitriju Ruplu. Ta je v spremni besedi h Kocbekovemu dnevniku 1952 zapisal, da je ob Strahu in pogumu Vidmar odigral vlogo denuncianta. Društvo se je odločilo, da s pomočjo delovnih organizacij poskrbi za prevod 25 slovenskih del v tuje jezike.

UMRL DR. FRAN DOMINKO

Dne 22. februarja je umrl fizik in astronom prof. Fran Dominko. Rodil se je leta 1903 v Vodnjanu pri Pulju. Po študiju v Gorici in Bologni, kjer je postal asistent pri astronomskem inštitutu univerze, so ga leta 1931 odpustili, ker ni hotel stopiti v fašistični sindikat. Naslednje leto je odšel v Jugoslavijo in dolgo delal v Beogradu, dokler ni po vojni prevzel novoustanovljene stolice za astronomijo na naravoslovni fakulteti v Ljubljani. Postavil je observatorij na Golovcu in veliko pisal.

PINO MLAKAR 80-LETNIK

Nekdaj vodilni slovenski plesalec, pedagog in koreograf evropskega formata Pino Mlakar je praznoval 80-letnico. Skupno z ženo Pio je leta 1972 prejel Prešernovo nagrado za življenjsko delo.

MIRKO RIJAVEC

14. marca je zaradi posledic operacije umrl v Gorici nekdanji misijonar, srednješolski profesor in zaslužni javni delavec Mirko Rijavec, ki je več let predsedoval Goriški Mohorjevi družbi. Zadnjih deset let je skrbel za dušnopastirsko delo med Slovenci krminske občine in zanje opravljal nedeljsko službo božjo na Subidi, še prej pa je skrbel za Skriljevo. Mirko Rijavec se je rodil 21. oktobra 1910 v Bovcu, že mlad pa je vstopil v salezijansko družbo in študiral po raznih zavodih po Italiji in Južni Ameriki. Posvečen je bil leta 1939 v glavnem mestu Kolumbije Bogota, potem pa je 22 let deloval na raznih misijonskih postojankah Kolumbije in Ekvadorja, kjer je veliko dobrega opravil tudi med gobavci. Leta 1951 se je vrnil v Evropo in šele kasneje je našel nov stik s slovenskim svetom. V tržaškem tedniku GOSPODARSTVO je bil prvič objavljen njegov podlistek v nadaljevanjih o južnoameriških izkustvih in doživetjih, kar je kasneje izdal tudi v samostojni knjigi. V njej je zelo lepo orisal južnoameriško stvarnost tako v socialnem kot tudi geografskem pogledu. Iz njegovega publicističnega in javnega dela velja opozoriti še na italijanski prevod Vorančevih SOLZIC ter na delo, ki ga je opravil v Goriški Mohorjevi družbi vse do zadnjega občnega zbora, ko je zaradi zdravja moral prepustiti predsedstvo.

UMRLA KOCBEKOVA VDOVA

4. marca je umrla v Ljubljani Zdravka Kocbek - Meta. Bila je vdova po Edvardu Kocbeku, po rodu Hrvatca.

ČRNE MASKE

Italijansko tretje radijsko omrežje je 12. marca predvajalo opero slovitega, tragičnega slovenskega glasbenika tržaškega rodu Marija Kogoja Črne maske.

40 LET GLEDALIŠKEGA DELA SILVIJA KOBALA

Priljubljeni gledališki igralec Silvij Kopal ta čas praznuje 40 let dela na odru Slovenskega stalnega gledališča v Trstu v izvajanjem nosilne vloge v drami Arthurja Millerja Smrt trgovskega potnika. Kopal ima za sabo nad 200 gledaliških likov, nastopal pa je tudi na radiu, za televizijo in film.

Kljub težki finančni krizi gledališčniki nastopajo dalje, rešujejo obstoj SSG in izkazujejo ljubezen do svojega umetniškega poklica.

STANKO VUK V PREVODU

Aprila bo izšel pri Založništvu tržaškega tiska slovenski prevod Tomizzovega dela Mladoporočca iz ulice Rossetti, ki je posvečeno tragični zgodbi Danice in Stanka Vuka.

ZALOŽNIK TROFENIK

Monakovski založnik dr. Rudolf Trofenik je letos že izdal svojo prvo knjigo: Volkslieder aus Krain, ki jo je zbral in izdal I. 1850 v Leipzigu zbiratelj in prevajatelj »ljudskih pesmi iz Krajnske« Anastasius Grün (Anton grof Auerperg). Strokovni uvod v zbirko je napisal prof. Leopold Kretzenbacher, stalni sodelavec založnika Trofenika v Münchenu.

SKUPINA 85

Skupina 85 je v Trstu priredila več pomembnih pobud. Z deželnim zavodom za poklicno izobraževanje šolnikov je začela s nizom osmih predavanj in treh seminarjev o prisotnosti in prispevku slovenske kulture v Trstu. Predavanja so na univerzi, med predavatelji pa so se doslej zvrstili literarni zgodovinar prof. Giuseppe Petronio, sociologa profesorja Darko Bratina in Emidij Susič, jezikoslovec in narodopisec dr. Pavle Merku, tržaški škof msgr. Lorenzo Belomi.

Ob tem se je začel niz predavanj o tržaški zgodovini. Uspešen je bil še večer o tržaškem pisatelju Fulviu Tomizi, 20. februarja pa je bil tudi občni zbor. Ob tej priložnosti je izšla brošura Gruppo 85, Bollettino 1, ki poroča o dosežanjih pobudah in njihovem cilju.

NSKS — SSK

Na Trbižu je bilo 21. februarja srečanje med vodstvom Slovenske skupnosti in Narodnega sveta koroških Slovencev. To je bila priložnost za obširno izmenjavo podatkov in stališč o narodnopolitičnem položaju Slovencev v Italiji in Avstriji.

STO OBČIN

Februarja je bila v Rimu razstava Sto občin — sto stvarnosti, ki je prikazala značilnosti stotih manjših občin po vsej Italiji. Med njimi je bila tudi občina Devin-Nabrežina. Prikazala je 2.000-letnico kamnolomov, umetniško obrtništvo Bogomile Doljak in vinske pridelke kmetij Lupinc in Kante.

Mladinski zbor »Zvonček« z Repentabra (levo) in skupen nastop nekaterih zborov med izvedbo pesmi »Mojo srčno kri škropite« pod vodstvom Franca Pohajača in ob spremljavi ansambla »Zvezde« (desno)

SEZONA DSI NA VIŠKU

Kulturna sezona Društva slovenskih izobražencev je prav v tem času na višku. V kroniki, ki jo beležimo od številke do številke, poročamo tokrat o naslednjih ponedeljkovih večerih: 23. februarja je v Peterlinovi dvorani predaval arheolog dr. Stane Gabrovec o pomenu prazgodovine za slovensko zgodovino in kulturo. 2. marca je bil gost večera prof. Dimitrij Rupel, ki je govoril o kulturno političnem položaju v Sloveniji s posebnim ozirom na Edvarda Kocbeka; 9. marca je dr. Bernard Špacapan govoril o AIDS-u in z njim v zvezi o pretiranem strahu in potrebi previdnosti; 16. marca je inž. Boris Sancin prikazal osnutek resolucije Srbske akademije znanosti in umetnosti in polemike, ki so s tem v zvezi nastale v Jugoslaviji.

Dr. Stane Gabrovec

Prof. Dimitrij Rupel

Dr. Bernard Špacapan

KOROŠKA POJE

V Celovcu je bila 8. marca revija Koroška poje, ki je tokrat zajela »zgodovinsko Koroško«, torej tudi dela v Italiji in Jugoslaviji. Petje pa je bilo v slovenščini, nemščini, italijanščini in furlanščini. Slavnostni govor je imel v imenu prirediteljev predsednik Koroške krščanske zveze Janko Zerzer. Iz Kanaške doline sta nastopila Gruppo Corale s Trbiža in mladinski zbor iz Ukev Ojsternik (na fotografiji).

NOVA REVIIJA 57

Na posebni tiskovni konferenci 20. februarja v Ljubljani je predsednik Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije Jože Smole ostro napadel zadnjo, 57. številko Nove revije, ki je tokrat monografska in nosi skupni naslov Prispevki za slovenski nacionalni program. O slovenskem narodnem vprašanju v današnji Jugoslaviji, o položaju SRS v federaciji, o slovenščini v vojski, o vlogi in legitimnosti partije, o spravi, o civilni družbi, o samoodločbi, o slovenskem eksilu, o slovenskem samorilstvu in drugih žgočih vprašanjih razpravljajo Tine Hribar, Ivan Urbančič, Dimitrij Rupel, Spomenka Hribar, Veljko Namorš, Alenka Goljevšček, Jože Pučnik, Gregor Tomc, France Bučar, Peter Jambreč, Janez Jerovšek, Veljko Rus, Marjan Rožanc, Jože Snoj, Drago Jančar in Niko Grafenauer. Skupno 246 strani.

Tiskovna konferenca J. Smoleta je bila uvod v obširno kampanjo po Sloveniji in Jugoslaviji. Obsodbe prihajajo z vrhov in iz tovarn, kot že mnogokrat pri kaki kampanji. Trenutno ni videti končnih posledic. Oblast zagotavlja, da mora revija izhajati naprej in da je treba sporna vprašanja reševati z diskusijo, obenem pa še poudarja, da dosejanja urednika, glavni Niko Grafenauer in odgovorni Dimitrij Rupel, nista več primerna za to mesto, vsekakor pa da jima je mandat zapadel.

K NOVEMU CENTRALIZMU?

Ob polemikah o Novi reviji; še prej o zadnji knjigi tržaškega pisatelja Alojza Rebule, koloradskem dnevniku Vrt bogov, ki je izšla pri Slovenski matici in ki so ji Mitja Ribičič in drugi očitali odnos do slovenske državljanske vojne; o zapletih v zvezi s »štafeto mladosti« v Sloveniji je zdaj čas razprav o najpomembnejšem, dolgoročnem vprašanju o spremembah jugoslovanske ustave.

Skupščina SRS je 18. marca pristala na začetek postopka, ki bo menda trajal poldrugo leto. Javno mnenje v Sloveniji pa je zbegano. Društvo slovenskih pisateljev je pripravilo javno tribuno v Cankarjevem domu v Ljubljani. Šesturna razprava je v predlogih za spremembe ugotovila nove nevarne težnje k centralizmu in unitarizmu na nekaterih bistvenih področjih. Pisatelji so na to pismeno opozorili slovensko skupščino. V tisku pa je nov val polemik s prof. Bučarjem in drugimi, ki opozarjajo na nevarnost predlogov.

30 LET SINDIKATA

29. redni občni zbor Sindikata slovenske šole v Trstu je bil 16. februarja posvečen tudi spominu na 30-letnico ustanovitve te organizacije, ki je nastala ob združitvi treh prejšnjih sindikalnih združenj.

RESOLUCIJA O BENEČANIH

Gorska skupnost Nadiških dolin je 18. februarja soglasno odobrila resolucijo, ki nedvomno poudarja slovenske etnično-jezikovne značilnosti velike večine tamkajšnjega prebivalstva in podpira zahtevo po globalnem zaščitnem zakonu.

ŠTAJERSKA TOPOGRAFIA

V Mariboru so 4. marca predstavili posmrtno delo dr. Pavla Blaznika (1903-1984) Historična topografija slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500. Uredil ga je dr. Bogo Grafenauer.

IZ SLOVENSKE PUBLICISTIKE

OKROG 57. ŠTEVILKE NOVE REVIEJE

Izid 57. številke Nove revije je močno razgibal politično življenje v Sloveniji in zbudil odmeve tudi drugje v Jugoslaviji. Na »prispevke k slovenskemu nacionalnemu programu« so brez odlašanja reagirali slovenska ZK, borci, SZDL.

★

Nova revija s svojim pisanjem o slovenskih nacionalnih vprašanjih ni zaorala ledine, z njimi se tudi kot organizirana družba ukvarjamo že dolgo, je rekel **Jože Osterman**. Zavzel se je za nečustveno, neevforično razpravo. Osnova argumentirane razprave mora biti avtentično branje NR.

Nekaj člankov gradi na podmeni, da je za kritični, kar katastrofalni položaj slovenskega naroda krivo dejstvo, da si je razredni princip popolnoma podredil narodnega, poseebljenje tega principa pa je partija s svojim leninističnim konceptom suverena vodenja vseh družbenih zadev. Avtorji pridejo prek te konstrukcije do drastičnih ugotovitev in v končni posledici izrečejo popolno nezaupnico slovenski politiki v vsej njeni povojni zgodovini.

V sedanjih razmerah je tak ekskluzivizem anahronističen in neproduktiven, je rekel Osterman.

Zoran Polič je dejal, da ne more razpravljati povsem v duhu Ostermana.

Tu ne gre za spor med inteligenco in politiko, ampak za značilen primer liderstva, ki skuša z izkoriščanjem nacionalističnih pobud in zbujanjem lažnih upov vzpostaviti povsem drugačno oblast.

Dialog je potreben, toda v njem so tudi meje, stvari, o katerih ni mogoče razpravljati, je dejal **Janko Pleterški**, če nečemo odžagati veje, na kateri sedimo.

»Predstavnik SZDL nam je v začetnem govoru celo zelo resno svetoval, naj se o NR pogovarjamo resno, trezno in stvarno, kar se mi zdi, da je pretirana zahteva,« je rekel **Josip Vidmar**. Poglavitna izvajanja NR so taka, da jih resen Slovenec, tisti, ki mu je resnično do dostojnega obstoja slovenskega naroda, ne more oceniti resno, ampak jih lahko ima za dokaj samovoljne in, če hočete, neinteligentne izpade. Trditvi njihovega ideologa Bučarja, da je vsa NOB in vse ustanove, ki so zrasle iz nje, tako rekoč sleparija, se je mogoče samo nasmehnuti.

Drago Flis je opozoril na zahtevo predsedstva borčevske zveze, da se zaostri vprašanje odgovornosti delegatov v reviji in pri ustanoviteljih. Predsedstvo vztraja pri tem, da morajo po zakonu odgovorni nositi vsaj

za vsebino te zadnje številke vso odgovornost. Flis je omenil, da so se na seji borčevskega predsedstva nekateri člani izrekli za intervencijo državnih organov proti avtorjem idej, ki so sovražne in v neposrednem nasprotju s temelji ustavne ureditve.

Lidija Šentjurc pa se je vprašala, s kakšno moralno pravico pisci v NR izničujejo vse delo generacij živih in mrtvih, ki so se tolkle za Jugoslavijo in tudi zato, da lahko »danes pišete in tako pišete«.

Razpravo o NR je sprožila politika in tako se je neko kulturno početje spolitiziralo, je rekel **Dimitrij Rupel**. V tem primeru gre za poskus urejanja kulturnega področja po načelih politike, ideološke čistosti, pravovernosti itd., čeprav je za moderne družbe značilno, da se različna družbena področja razvijajo svobodno in avtonomno.

V 57. št. smo se še posebej posvetili problemu slovenskega naroda in kulture in se postavili za aktivno slovenstvo in politiko skupnega slovenskega prostora.

Izgubljamo se v podrobnostih, ne lotimo pa se bistvenih problemov, ki jih je odprla 57. št. Njena glavna smer je prizadetost zaradi okrnjenih ali vsaj potencialno okrnjenih možnosti za razvoj slovenskega naroda, ki bodo še bolj okrnjene, če bodo postali veljavni nekateri najnovejši politični dokumenti (informacija o pridiranju meščanke desnice in deloma tudi predlog za začetek ustavnih sprememb). O položaju slovenskega naroda in slovenske države je v zadnjem času razmišljala vrsta slovenskih intelektualcev in to mora biti dovoljeno tudi sodelavcem NR. Vnaprejšnjih omejitev pri tem ne bi smelo biti. Kdor dela, tudi greši in nemara na prvi pogled kaže, da razveljavlja nekatere ideološke svetinje. Ali je to res ali ne, bodo pokazale strokovne razprave, predvsem pa čas.

★

V besedilih NR gre za moralni problem, povezan z izgubo t. i. zgodovinskega spomina, je rekel **Vladimir Kavčič**, kar se kaže v prevrednotenju NOB, v izničenju njenih moralnih in socialnih vrednot, kar jemlje slovenskemu narodu tudi perspektivo v prihodnosti.

Tudi zgolj teoretično razmišljanje o samoodločbi, odcepitvi, vključevanju v druge državne tvorbe je nepremišljeno, teoretična pravna ekshibicija, ki celo v razpravi o ustavnih spremembah ne more dobiti nobene potrditve svoje legitimnosti.

Ciril Ribičič. Izid te številke NR je šokantno opozorilo. Poudarki nekaterih pri-

spevkov ne vodijo naprej, ampak nazaj in odvrtačajo od pravih problemov. Poleg tega so številne teze parcialne ali protislovne: zavzemanje za npr. spoštovanje človekove osebnosti, hkrati pa zanikanje samoupravljanja, katerega temelj je prav to; zavzemanje za civilno družbo in spregledovanje, da skuša samoupravna družba preseči razdvojenost med civilno družbo in politično državo; zavzemanje za demokracijo in spregledovanje demokratičnega naboja preobrazbe KP v ZK. Ribičič je tudi zavrnil trditve, da nakazane ustavne spremembe pomenijo preobrat k centralizaciji in unitarni federaciji, čeprav so posamezni predlogi lahko sporni.

Janez Strehovec. Problematika 57. številke, je dejal Strehovec, zanima le del izobraženstva in pisateljev in tudi mene osebno ne posebno, kajti za človeka so tačas bolj kot nacionalna vprašanja pomembni izzivi postindustrijske družbe, potencialne katastrofe ekološkega, jedrskega in v zadnjem času celo virusnega izvora. Vihar okoli NR se je znova usmeril na popolnoma napačen konec naše družbene resničnosti, k družboslovni literarni reviji, ne pa k izvorom gospodarske in politične krize.

Miloš Mikeln. Tak program celo opozori na pozabljena ali zanemarjena vprašanja. Nekaj takih kvalitete imajo tudi »Prispevki«. Mnoge teze so zato koristne v omenjenem smislu, z mnogimi drugimi se je mogoče strinjati brez tega zadržka. Toda to vrednost razvrednotijo druge teze in stališča, ki preprosto niso zgodovinsko točna. Na primer teza, da je bilo vse partizanstvo v bistvu zgolj boj partije za uveljavitev njene diktature.

Ta del NR torej ne bo prispeval k razvoju demokracije, ampak ga bodo lahko uporabile sektaške in druge nazadnjaške sile slovenskega in jugoslovanskega »establishmenta«.

ODMEVI V JUGOSLOVANSKEM TISKU

Vjesnik, 27. februar 1987

Posebej ostro so sodelavci Nove revije napadli NOB, ki so jo imenovali »prevara« slovenskega naroda. Posebej je na udaru Dolomitska izjava iz 1943. leta, v kateri je idejno-politično vodstvo, znotraj Osvobodilne fronte zaradi potreb uspešnega izvajanja vstaje in revolucije in zaradi dejanskih odnosov političnih sil, priznalo Komunistični partiji. To so v Novi reviji razglasili za zablodo in tragedijo slovenskega naroda.

(TELEKS, Lj., 5. III. 1987)

Tine Hribar:
SLOVENSKA DRŽAVNOST

V sklopu države, ki temelji na »suverenosti« slovenskega naroda in ljudstva Slovenije, se slovenski narod spreminja zgolj v del ljudstva Slovenije.

Država, ki obstaja na Slovenskem, z vidika oblasti ne temelji na suverenem slovenskem narodu, kaj šele, da bi bila izraz oblasti slovenskega naroda, temveč temelji na oblasti in samoupravljanju delavskega razreda in vseh delovnih ljudi.

Samoupravljanje ne pomeni kake avtonomije, marveč, glede na civilno družbo, diktaturo. Če »socialističnega samoupravljanja kot diktature proletariata« ne bomo razumeli v njegovem dejanskem pomenu in dometu, potem tudi ne bomo razbrali vloge zveze komunistov kot »notranje sile samoupravljanja« oziroma »vodilne idejnopolične povezovalne sile v političnem sistemu«. Partija kot avantgardna Sila delavskega razreda je slej ko prej načelnica diktature proletariata, z regulativno in kontrolno oblastjo. Država je njen instrument. Ne vlada neposredno, transmissijsko, vendar zaradi tega njena oblast v smislu moči ni nič manjša. Narobe, večja, kajti prava moč je po definiciji tista moč, ki se — s heglovsko zvičajnostjo uma — neposredno ne izpostavlja, kar pomeni, da se zadržuje tudi pri uporabi neposrednega nasilja. Saj je učinkovitejša grožnja, s predpostavko o moči Sile, medtem ko je neposredno nasilje že znamenje nemoči. Samoupravljanje je v tem kontekstu ime za dvojno, podvojeno nasilje. Tvoje odločitve ti diktira Drugi, hkrati pa te prisili v priznanje, da so to tvoje samoodločitve.

V tem smislu moramo brati tretjo formulacijo Socialistične republike Slovenije kot *socialistične samoupravne demokratične skupnosti*; po bistvu le ponovi, se pravi poudari že povedano, hkrati pa podkrepi — ko na isti ravni našteva delovne ljudi in občane, slovenski narod in italijansko in madžarsko narodnost — nivelizacijo narodnega, degradacijo slovenskega naroda na raven občanov, se pravi subjekta (potencialne) državnosti na raven subjektov občine. Nimamo opravka zato zgolj z retardacijo, ampak tudi z rekviriranjem slovenskega naroda kot naroda. Slovenci postajamo last nečesa nad nami. Prek državno-partijskega potiskanja slovenstva na raven nebitnosti drsi naša samobitnost k brezbitnosti.

(NOVA REVİJA, št. 57 - str. 23)

Ivan Urbančič:
**JUGOSLOVANSKA
NACIONALISTIČNA KRIZA.
SLOVENCİ - H KONCU NACİJE?**

Federativna oblika današnje jugoslovanske države je nastala kot državotvorno dejanje principialno nadnacionalne organi

zirane subjektivne vodilne sile narodnoosvobodilne vojske in revolucije, namreč komunistične partije. Ta je zgodovinsko realno gledano, oktroirala federativno obliko in razdelitev Jugoslavije na federalne enote. Vendar princip njene razdelitve države na federalne enote pri tem ni bil princip ali ideja nacije. To je tako rekoč samoumevno za tedanje revolucionarno komunistično partijo. Dejstvo je, da je s to delitvijo države na federalne enote nastalo stanje, v katerem se te federalne enote niti po številu niti (ponekod) po svojih mejah ne pokrivajo z dejansko danimi samoniklimi zgodovinskimi nacionalnimi gibanji in samonikli možnimi nacijami v mejah Jugoslavije.

Danes obstajajo v Jugoslaviji zgodovinsko samonikle republiške nacije, sistemsko umetno in nezgodovinsko vzpostavljene ter vzdrževane republiške nacije (ki so bile vzpostavljene na račun nekaterih prvih!) in tudi sistemsko neobstoječa nacija — Albanci Kosova.

★

Kako je torej pravzaprav z »nacionalistično krizo« v Jugoslaviji danes?

Ta kriza nastaja zaradi nepriznavanja zgodovinske legitimnosti in pozitivnosti nacionalizma tudi še v današnji Jugoslaviji.

Pričakanja avtomatične rešitve vseh nacionalnih problemov v ustanovitvi komunistične »razredne države delavcev« — namreč sistema realsocializma — se niso niti v najmanjši meri uresničila. Obstoječa kriza demantira to ideologijo.

★

Nacionalizem in nacionalni patriotizem sta popolnoma izrinjena iz vse naše vzgoje in izobraževanja. V zvezi z njima se srečujemo z najhujšim poneumljanjem.

Saj se danes »ve« samo še to, da je nacionalizem pri nas nekaj slabega v vsakem pogledu in da »med našimi narodi in narodnostmi vlada neporušeno bratstvo in edinstvo«, četudi gre v resnici vse v franže. Besede »nacionalizem«, »nacionalist«, »nacionalističen« so degradirane v zmerljivke.

★

Sovisno z zgodovino našega nacionalnega gibanja in njegovega položaja v Evropi smo danes Slovenci kot nacija in torej kot federativno nacionalni sistem moči gospodarsko in tudi v drugih pogledih relativno najrazvitejša jugoslovanska republika. To prav radi poudarjamo in smo na to nemalo narcisoidno nacionalno ponosni. Res je namreč, da smo Slovenci kot federativna samonikla nacija v Jugoslaviji zmožni za svojo federativno samostojnost. Smo torej zmožni biti tak samostojen nacionalni sistem moči; imamo za to dovolj moči, kar pomeni, da ne stojimo na račun drugih. Nasprotno, Slovenija mora celo »pomagati« nerazvitim republikam; in v obstoječih etatiističnih razmerah v Jugoslovanskem realsocialističnem sistemu se ta naša nacionalna prednost spreminja v našo nacionalno katastrofo. Statistika

pravi, da Slovenija, ki ima približno 8 odstotkov prebivalstva države, prispeva 15 do 17 odstotkov vseh sredstev zveznega sklada za »razvoj nerazvitih«, k temu pa je treba prišteti še posebne prispevke za dotacije »nerazvitim« iz zveznega proračuna in potem še za »socializacijo« njegovih gospodarskih deficitov, zgrešenih veleinvesticij in gospodarsko disfunkcionalnega razmetavanja sredstev. Vse to Slovenija »zmore« (sic!) zato, ker ustvarja 15 odstotkov jugoslovanskega družbenega proizvoda, čeprav ima le 8 odstotkov prebivalstva države, pri čemer tudi izvoz Slovenije dosega skoraj petino vsega jugoslovanskega izvoza. Vse to Slovenija »zmore« kljub stalni sistemski imanentni deprivilegiranosti razvitejših v tej državi, ki izhaja iz prej opisanega državno-partijskega etatizma in ki ga spremlja specifična jugoslovanska resentimentalna moralistično-egalitariistična ideologija, pogosto preoblečena v visoke marksistične fraze.

★

Hrbtne in nesimpatične strani takega vsestranskega slovenskega nacionalnega samoizčrpavanja in njegovih mnogoterih nacionalno katastrofalnih učinkov pa Slovenci kot nacija ne kažemo, ampak jih prikriavamo ter tako sami dopuščamo takšno državno oktroirano samoizčrpavanje. Vzrok takšnega obnašanja Slovencev oziroma republike Slovenije je politična nemoč slovenske nacije, ki izvira iz oportunizma slovenske politične birokracije v odnosu do etatiistično dominantne zvezne države na eni strani in iz republiškega etatizma te birokracije v odnosu do lastne nacionalne slovenske družbe in njene razčlenjene zgradbe na drugi strani.

Anacionalnost nacionalne politike je, ne glede na vzroke zanjo, njena nemoč in s tem politična nemoč nacije.

★

Z našega vidika sta pomembni predvsem dve kompleksni posledici tega stanja. Najprej izjemno velik odstotek zaposlenih žensk, s tem povezan hud pritisk na družino in — med drugim — najnižji koeficient fertilitnosti, kar je perspektiva slovenske nacionalne katastrofe. K temu je treba dodati še disfunkcionalno populacijsko politiko in splošno stanje, ki nikakor nista spodbudna za porajanje otrok. In druga posledica: črpanje vse več delovne sile iz drugih republik v Slovenijo ter ustvarjanje nacionalno mešanega prebivalstva kot tempirane nacionalne bombe, podobne tisti na Kosovu.

Ob koncu druge svetovne vojne je bilo na Slovenskem zelo malo pripadnikov drugih jugoslovanskih nacij. Danes jih je blizu 200.000 z nevarno visokimi odstotki v razvitejših delih Slovenije. Obenem se zane-marja dejstvo, da se je iz Slovenije v zadnjih sto letih izselilo 600.000 Slovencev (ena tretjina vseh!), ki se praviloma ne vračajo.

Število prebivalstva Slovenije se sicer ne zmanjšuje, seveda ob »zanemarljivem« dejstvu, da se pri tem dejansko redči slo-

vensko prebivalstvo. V zadnjem času smo slišali tudi že nacionalno zelo nevarno tezo, da je SR Slovenija večnarodna republika. Za vse to slovenska politika kot da nima oči ne ušes.

Z vsem omenjenim v zvezi so tudi številni pojavi. Med takšne štejemo družbeno frustriranost in travmatiziranost, občutke obupa in nemoči, izgubljanja identitete in zgodovinske kontinuitete, nacionalno narcisoidni kompleks lastne hkratne nacionalne večvrednosti in manjvrednosti, množični alkoholizem, avtoagresivnost in visoka stopnja samomorilnosti (med najvišjimi na svetu), kulturno in izobrazbeno stagnacijo ali celo nazadovanje, apolitičnost, družbeno neodgovorno ravnanje ipd. Perspektiva šolskih reform kakor da ni bila izobrazba, ampak visoko razpoložljiva industrijska delovna žival.

Poseben in nemajhen slovenski nacionalni problem v Jugoslovanski državni skupnosti je splošen pojav enosmernega srbohrvaško-slovenskega bilingvizma Slovencev.

*

Ko govorimo o stanju slovenske nacije kot nacije, ne moremo mimo slovenske nacionalne vojaške obrambne kastriranosti in skoraj da že vojaške okupiranosti od nacionalno tuje vojske.

Ne vidim vojaško strateškega razloga, ki bi zahteval, da morajo Slovenci k vojakom v tuje okolje in pod tujo komando, kakor v času svoje nekdanje nacionalne nesamostojnosti; da so na njihovem ozemlju nastanjenne vojne enote, ki ne slišijo na slovenske ukaze, itd. In če velja, da naj bi Slovenci zaupali enotni jugoslovanski vojski, ni razloga, da ne bi Jugoslavija zaupala slovenski vojski.

(NOVA REVIJA, št. 57,
str. 46, 47, 48, 52, 53, 55, 56)

KOTEL POD LIPO (pogovor z jug. ekonomistom)

»Sprejemam mnenje, da je naša kriza politična. Vendar ne bi vztrajal pri delitvi politika-ekonomija. Naš problem je prevlada mediokritet, prevlada povprečnosti v politiki in ekonomiji. Nadalje menim, da se vsi mi — inženirji, ekonomisti itn. — ne obnašamo poklicno do politikov. Vse prelagamo na njihova ramena, med nami pa ni bilo malo takih, ki so bili pripravljene podpisati marsikaj. Seveda zaradi oportunitizma.«

»Meje človeške potrpežljivosti za zdaj ne more nihče predvideti. Ne kaže pa pozabiti, da imamo pri nas nekaj dušilcev za nezadovoljstvo in nepotrpežljivost. Srečujemo se s samovoljo in z lagodnim obnašanjem na vseh ravneh, kjer se ustvarja dohodek. Za del zavrženih, ki so ali ki vsaj mislijo, da so v težavnem položaju, je to zgolj napačen ventil za sproščanje. Namesto da bi svojo nepotešenost spričo majhnega zaslužka zdravili z večjim delom, jo sproščajo s čim

manjšim odporom, Kdo pa jim kaj more? Z dela odidejo, kadar se jim zljubi, vrnejo se, kadar hočejo. Zaposlitve ne morejo izgubiti. To so te individualne »rešitve«, ki vsi država stopnjevito poganjajo navzdol.

Drugi dušilec našega nezadovoljstva je v zvezi z vasjo. Dejstvo je, da je pomemben del našega mestnega prebivalstva še zmeraj povezan z vasjo, s podeželjem. Ta zveza pa za okrnjen družinski proračun kar veliko pomeni.

Tretji dušilec je naša tradicionalna družina, v kateri prihaja do prerazdelitve dohodka med tistimi, ki delajo in tistimi, ki ne delajo oziroma niso zaposleni. Naši otroci so naši otroci pri sedemnajstih, pri petindvajsetih in pri tridesetih letih. Tudi otroci naših otrok so naši otroci. Pripeljejo jih domov in vsi živimo skupaj kot stari Slovani pod lipo. Tu seveda ne more biti napredka, kajti te delitve dohodka pravzaprav korumpirajo mlade rodove. Niso fizično lačni, ob zaslužku in dohodku staršev lahko vztrajajo in čakajo. In tako ta naša družina olajšuje delo našim družbenim vodnikom, ki so za status quo. Vse to na prvi pogled deluje kot nekakšna terapija in blažilo za bolečine, v resnici pa je s socialno-političnega vidika morfij, ker prelaga družbene pritiske in spremembe. Seveda bi morebitne hitre spremembe bile pripravne za ustvarjanje razpoloženja kakšne vojaške diktature, kar seveda ne bi bil prvi primer v kaki siromašni deželi...«

»Spoznanja mi pravijo, da nekatera naša podjetja — tudi če bi delavci delali brezplačno ali pa samo za stanovanje v baraki in za hrano pri kotlu — ne bi mogla biti konkurenčna na svetovnem tržišču. Naša proizvodnja je tako draga in obremenjena s tako družbeno režijo, da bi Jugoslavija morala imeti deset do petnajstkrat več prebivalcev. Potemtakem smo predragi, imamo ogromno neproizvodnega dela, naše gospodarstvo je premajhno, da bi lahko preneslo takšne obremenitve in tako neprimerne ambicije. Te pa se, kakor veste, začenjajo pri množičnih in slabih univerzah, pri velikanskih in slabih sistemih komunikacij, pri številnih in kvalitetnih časopisih in revijah, pri velikem številu radijskih postaj, in gredo do dela skupne nadgradnje, ki je v popolnem nesporazumu z našimi realnimi možnostmi. Mislim tudi na našo zunanjo politiko, diplomacijo, obrambni sistem, ki hoče biti čedalje bolj moderen in učinkovit, na administracijo, ki bi prav tako hotela biti moderna in učinkovita, ne pa samo razsežna in neučinkovita. Seveda pa je to samo del ozračja in skupnih tokov v Jugoslaviji. Dokler ne bomo v Jugoslaviji premagali atmosfere mediokritetstva, dokler ne bomo prišli na tisto, čemur pravijo kvalitativno poslovanje kot nova smer naše družbe, nimamo možnosti priti iz krize.

In kaj nam ostaja?

Ostaja nam životarjenje, reprogramiranje dolgov in zniževanje življenjskega standarda do socialno komaj še sprejemljivih me-

ja. Tako bo vse dotlej, dokler ne bomo prisiljeni na uravnilovko, na nekakšen socializem skupnega kotla, ki bi spet ustrezal določenemu številu ljudi. Nikar ne mislite, da to moti vse ljudi. In kadar pridete na to enakost v siromaštvu — to bodo v glavnem množice — še zmeraj ostane v podjetjih, v občinah, republikah in federaciji vladajoči sloj, ki bo izločen iz tega, ki bo še naprej lepo živel in govoril o pravičnosti in enakosti. Najbrž bo nominalno prejemal podobne plače, ali pa bo, tako kot je to bilo v letih 1945, 1946 in 1947, priboljške pridobival iz vojaških, diplomatskih in drugih skladišč. To je pač neizogibna spremljevalna menažerija takšnega socializma. Seveda se da tudi tako živeti! Toda potem moramo prenehati misliti o tem, da mora Jugoslavija postati moderna evropska država. Če bo naš mladi rod to dovolil, potlej drugega pač ne zasluži.«

(Prof. dr. Ljubiša Adamović)

(NAŠI RAZGLEDI 21. nov. 1986)

ZADINJENA SLOVENIJA (Iz Odprtega pisma v Dnevniku)

»Potem vprašanje, ki vznemirja naš čas. To je problem slovenskega duhovnega in kulturnega parlamenta oz. problem Zedinjene Slovenije. Že pred 10, 15 leti, ko še niso burile našega duha misli in ideje o spravi, sem predlagal, da ustanovimo slovenski kulturno-duhovni parlament. To skupščino bi sestavljali predstavniki štirih Slovenij: matične v SRS, zamejske, Koroška, Julijska krajina, Benečija, Rezija, ja, Rezija, Kanalska dolina in Porabje, ter izseljenska, ob njej pa tudi tako imenovana zdomska ali emigrantska, in to iz generacije otrok staršev, ki so zgrešili pravo pot med narodnoosvobodilnem bojem. Naloga tega parlamenta je jasna. Nega slovenskega kulturnega, političnega in umetniškega jezika. Boj za spoštovanje narodnih običajev, oblikovanje medsebojnih stikov na vseh ravneh in v raznih oblikah. Lahko se družita v tem parlamentu idejni in politični pluralizem. Toda narodnopolitični značaj slovenskega kulturnega parlamenta je prvi pogoj za njegov zdrav obstoj in uspešno delovanje. Mislim na funkcijo tega parlamenta v prizadevanjih, da bi se širila slovenska knjiga in periodika, da bi krožili filmi in kasete. Da bi gostovali vsepovsod posamezniki in ansambli in da bi bila komunikacija upoštevana tudi na vseh drugih področjih. V tem vidim glavne akcije tega našega skupnega parlamenta, ki naj pač v okviru SZDL postane tudi politični prostor za človeška srečanja in medsebojne stike, s katerimi in v katerih bi odstranjevali sedanje nesporazume, kdajpakdaj tudi konflikte, ki jih poraja levo in desno sektaštvo.

Ponavljam: slovenski kulturni parlament ne ukinja meja in državnih integritet. Saj nima te moči. Ta parlament je le kot družina slovenskega naroda in kot takšna izraz naše tragične diaspore in zgodovine.«

Bojan Štih

(DNEVNIK št. 249/86)

Zora Saksida: Bela tapiserija

Goriška pisateljica Zora Saksida se je do zdaj uveljavila v prozi, ker je izdala leta 1946 knjigo črtic **Nageljčki**, povest **Tujci povsod** (Mladika 1963-65), dvodelno povest **Mami** (GMD 1965 in 1966), v samozaložbi pa zbirko mladinskih pesmi **Sračje gnezdo** (1984) (glej M 1968, 141; 1985, 17-18). Leta 1986 je izdala v Gorici v samozaložbi zbirko pesmi **Bela tapiserija**. Posvetila jo je »Mami in nečaku ob desetletnici njune smrti«.

V knjigi je 40 pesmi in so razdeljene v 4 cikle z značilnimi naslovi: Zadnje stopinje, Molitev. Razpredene niti in Retrospektiva.

Že v prvi pesmi si želi sonca kot pomladansko cvetje: »Še bolj:/ sivim,/ za smrt/ zorim.« Osrednja misel vsega cikla je staranje, minevanje, hlad, osamljenost, v njenem srcu so ledene rože, ki »cveto,/ a ne diše«. Ne more več korakati s časom. Same ugotovitve, ki jih ni mogoče spremeniti, zapete prizadeto, pretresljivo. Čeprav ji je hudo po nekdanjih časih, ne joka, samo spominja se jih, saj je tudi v spominih toliko lepega. In še končno spoznanje, da je srce ustvarjeno tako, »da skoz življenje/ hodi v dvoje«. V pesmih prevladujejo sneg, smrt, mrak, noč, praznina, ledene rože.

Drugi cikel ima sicer naslov Molitev, vendar ne gre za običajne molitve in prošnje, ampak za nekaka tiha hrepenenja po Bogu, po nadnaravni luči. Lepota v naravi ji govori o Bogu, sneg »olepša steze do Boga«, v gorah je »steza do Boga«, v meglinem mestu za mrežo temnih misli »tudi mene SONCE čaka«.

Tretji cikel je najboljše, v pesmih izpoveduje spoznanja o sodobnem življenju, ki je trdo, neusmiljeno, brez srca, »življenje vihti svoj ostri bič«. Povsod vlada nemir, posekali so drevored in zgradili cesto, po kateri drevo smrt. Luna ne gleda več nekdanjega življenja pod sabo, poslušaja pa absurdni klic: »V boj za mir.« Tudi leta 4000 bo človek tak kot danes, »perfidnejši kot vrag«. Vmes pa trpke osebne izpovedi o samoti, ki jo neprestano spremlja, življenje ji je razcefralo sanje, dolgčas in nezadovoljstvo, samotni večer, podobni smo kapljam, »kaplja v morje/ zgine, nas v večnost/ smrt odnese«. In še nekaj naukov: Ko ti sije sonce, prižgi lučko

tudi drugim; od misli do dejanj je varen most - modrost; potruди se, da dan ne mine zaman.

Tudi v teh pesmih je veliko mračnih barv, a tudi dosti slik iz narave, ki dopolnjujejo in pojasnjujejo spoznanja in izpovedi.

V zadnji cikel je zajela spomine na mladost: stara mati in vnuk sta na balkonu krmila vrabce, zdaj obeh ni več, le tihe ciprese spominjajo nanju; spomin na očeta, ki je ob jutrih v Ljubljani prekopaval vrt. Ob spominu na Ljubljano njene mladosti in sedanjo Gorico si želi v mladost, ko je »s srečo nevede/ vštric hodila«. In še spomin na luže na pločniku, po katerih je kot otrok hodila, na sv. večer v otroških letih in na pot na ljubljanski grad v snegu pod belo tapiserijo.

V mladosti je bilo vse lepo in enkratno, v družini je bila srečna, Ljubljana z okolico je bila njen otroški svet. Vsak spomin na te čase ji je »še en cvet v herbarij/ mojih rosnih let«, vsaj v spominih si »znova mlad«. Zdaj pa jo starost »za róko vodi/ skoz labirint nadlog«.

Gre torej za intimistično izpoved, otožno, rahlo in vdano, zraslo v samoti in v jeseni življenja, brez obtoževanja in brez solz. Okrog nje pa je v naravi vse živo in glasno, vendar ne odmaknjeno in tuje, saj najde pesnica srčen stik in pogovor z vsem. Zajela je starost in preko spominov segla v mladost, preskočila pa je zrela leta, prav tako ni ljubezenskih čustev. Izpoved je preoblikovala razumska refleksija v kratke verze, v katerih so značilne podobe iz narave, ki so pogosto kar nanizane, na koncu pa se iztečejo v kontrast, v pesnično trpko ugotovitev ali spoznanje. Uporablja proste verze, a tudi rimo in vrsto pesniških figur. Prevladujejo samostalnik, ki dajejo poudarek pesničinim mislim. Izpovedi so podane v izbranem pesniškem jeziku in ekspresionističnem slogu. Ustvarila je nekaj svežih primer: »Ko dan,/ truden/ od dolge poti,/ za vzglavje/ si polaga mrak...« »Trave,/ veter v harfo/ jih spreminja.« Med cikle je narisala štiri značilne in nežne risbe.

Saksidova se dostojno uvršča v krog slovenskih pesnic novejšee dobe.

Boris Pangerc: Šum vode Glinščice

Tržaški pesnik in pisatelj Boris Pangerc je izdal pred kratkim pri ZTT v Trstu novo zbirko črtic - **Šum vode Glinščice**. To je njegova četrta knjiga (gl. Mlad. 1982, 58).

V novi knjigi je šest črtic, izmed katerih bi zadnjo lahko imenovali povestico, ker je daljša in vsebinsko bogatejša. Razen v prvi črtici, v kateri je naslikal razpoloženje v vasi ob dolgotrajnem deževju, opisuje v vseh drugih svojo mladost, ki je bila brezskrbna, lepa in sončna, kakor so skoraj vse mladosti, če jih gledamo iz časovne razdalje. Nič posebnega se ni zgodilo, navadna mladost vaških otrok, ki se znajo zadovoljiti z malim, ki so srečni, če jih starejši pustijo v miru na vaškem trgu, da se pogovarjajo, igrajo, deklice postavljajo z novo pričesko ali trakom, fantje tudi stepejo. Dogodek je že, če gre pisatelj s stricem nabirat mahu za jaslice do jugoslovanske meje pod Socerbom, kjer ju miličnik oblastno odžene.

V najstniških letih so hodili v tržaške šole, mestno življenje je pljusnilo vanje in v nekaterih zapustilo pečat, ki so ga le počasi

odluščili, samo ena se je ubila z motorjem. Zadnja povestica ni samo najdaljša, ampak tudi najbolj osebna. Sestavljena je iz nekaj bolj ali manj samostojnih dogodkov in opisov, kot so pospravljanje sena, šagra v Borštu, škropljenje trt ob Glinščici in izbruh bolezn, ker je imel od rojstva napako na srcu. S svojim vedenjem jo je sprožila starejša sestra, v katero se je kot otrok zaljubljal. Razvoj ljubezni in potek ljubezni je natančno analiziral in ta del knjige je najbolj poglobljen.

Gre torej za spominsko delo, za prikaz dogodkov, na katere gleda z otroškimi očmi, ki vidijo le sebe in samó prijetne stvari. Zato v črticah ne prikazuje tudi težav vsakdanjega življenja odraslih ljudi, utripanja vasi, še manj zamejske skupnosti. Čeprav je vpletel dosti ledinskih imen, pred bralcem ne živi Tržaški Breg s svojo značilnostjo in s svojimi problemi, nekaj več prostora je odmeril le Glinščici in njeni soteski. V tem pogledu je knjiga neprimer- no skromnejša od prve zbirke črtic **Beg pod Daglo**, kjer je ista pokrajina nosilec dejanja, pisateljeva ljubezen in bolečina, saj tu

KNJIGE

Anton Novančan: JERUZALEM - KAIRO

Med rednimi knjigami Slovenske Matice v Ljubljani, ki so prišle proti koncu leta 1986 na knjižni trg, je tudi dnevnik Antona Novačana **Jeruzalem - Kairo**, s podnaslovom *Spomini 1942 - 1945*. Uredil in spremno besedo mu je napisal Bruno Hartman, ravnatelj Študijske knjižnice v Mariboru.

Novačan, ki se je rodil leta 1887 v Zadobrovi pri Celju in umrl 1951 v Posadas v Argentini, je bil odvetnik, politik in diplomat, pesnik, pisatelj in dramatik, avtor znanega **Hermana Celjskega**, ki ga še danes igrajo, knjig črtic in povesti in pesniške zbirke **Péti evangelij**, ki je izšla v Trstu 1948 in obsega 240 sonetov o Kristusovem življenju do čudeža v Kani Galilejski.

Druga svetovna vojna ga je zatekla z ženo Josipino - Pepušo v Beogradu, vendar je že od prvega dne želel pobegniti v tujino, kjer bi delal za politično osvoboditev Jugoslavije. To se mu je posrečilo šele junija 1942, ko mu je neki nemški prijatelj iz Šentjurja pri Celju preskrbel dovolilnico za v Bolgarijo. Tu je podkupil bolgarskega in turškega mejnega stražnika, da sta ga spustila v Carigrad, kjer je navezal stike z begunsko vlado v Londonu. Naročili so mu, naj ostane tam in čaka navodil, toda Novačan se je odpeljal kar v Jeruzalem, kjer se je motal med kraljevimi jugoslovanskimi častniki in politikami, med redkimi Slovenci, Židi, Arabci in Angleži, se preživljal s skromno pokojnino in si želel v London, kjer sta bila kralj in vlada. Jugoslovanska obveščevalna služba je od Mihajlo-

vičevih zaupnikov v Beogradu dobila namig, da je Novačan v sumljivih okoliščinah zapustil domovino, da je najbrž nemški agent, zato so naročili Angležem, da so ga 29. decembra 1942 zaprli v taborišče Latrun. Tu je ostal do avgusta 1943, ko se je spet brez dovoljenja odpeljal v Kairo, kjer je imel znanca izpred vojnih let in kamor se je preselila jugoslovanska vlada. Tu so mu končno dali malo pomembno uradniško mesto v finančno-ekonomskem svetu, a so ga septembra 1944 odpustili. Oktobra 1945 se je preselil v Rim, naslednje leto pa je prišel v Trst, kjer se je ponudil za profesorja slovenščine in za tržaškega guvernerja. Ko ni bilo nič, se je 1948 odpeljal v Argentino, si v odročni pokrajini Misiones kupil »čakro«, plantažo z leseno hišo in tam z ženo kmetoval v tropski vročini »po slovenskem običaju«. Kmalu pa je zbolel in na poti iz bolnišnice v Buenos Airesu proti domu ga je zadel srčna kap. Žena je prenesla njegov pepel leta 1966 skrivaj domov in ga pokopala v Vojniku pri Celju poleg njegovih staršev.

Dnevnik je začel pisati 15. julija 1942 v Jeruzalemu in ga pisal tukaj in v Kairu do srede maja 1945, da ga je v knjigi 346 strani. O čem piše? Izrazito osebno in zase, ker takega gotovo ne bi bil sam nikoli dal v tisk. Zelo je osebno, nesrečen, zaskrbljen za ženo, o kateri ne ve, kje je in kako se ji godi, zaskrbljen za usodo slovenskega naroda pod Nemci, Italijani in Madžari, od koder prihajajo samo strahotna in nejasna poročila. Iz vsega pisanja odseva silna ljubezen do slovenskega naroda in njegove usode, povojni Sloveniji hoče priključiti vso Koroško in Štajersko in velik kos Madžarske, sedanjje prebivalce pa je treba kar pobiti. Nič bolje ni razpoložen do Hrvatov, medtem ko so mu Srbi ljubši. Ima še vrsto drugih načrtov, a jih

stalno spreminja in so vsi fantastični in neuresničljivi.

Živi v skromnih razmerah, med majhnimi ljudmi, odrezan od sveta in ljudi, ki so ustvarjali politiko. Toda o sebi je prepričan, da bi samo on lahko uredil razmere, zato bolestno čaka, da ga pokličejo za ministra v London, kuje načrte in spomenice o povojni ureditvi sveta in jih pošilja kralju Petru, Stalinu, Titu, seveda pa ne dobi nobenega odgovora. Vse sumi, da so proti njemu, da ne spoznajo njegove velike sposobnosti, zato jih opisuje s črnimi barvami, mimogrede pa popolnoma spremeni mnenje in iste ljudi povišuje v nebo. Izmed Slovencev se je največ družil s polkovnikom Francetom Stropnikom, o katerem pa si do konca ni bil na jasnem, zato ga je zdaj hvalil in iskal, drugič zmerjal in se mu skrival. Obiskoval je tudi prof. Ivana Rudolfa, ki je izdajal v Kairu časopis **Bazovica**, a tudi o njem si ni mogel priti na jasno.

Iz dnevnika izhaja, da Novačan ni bil politik, da ni znal presojeti položaja, da je precenjeval svoje sposobnosti in zmožnosti, da je bil v svojih političnih načrtih fantast in da se tudi ni znal približati ljudem, ker je vse podcenjeval.

Če vse to odstranimo, pa se le pokaže podoba tedanjih jugoslovanskih politikov in oficirjev, največ Srbov, ki se niso znašli v novih razmerah, ampak so drug proti drugemu spletkarili in iskali svoje koristi, o razmerah v domovini pa niso mogli imeti jasnih predstav. Novačan tudi na dolgo pripoveduje, kako je pisal cikel sonetov o Kristusovem življenju, ki ga je v Palestini močneje doživljal, a je v neurejenih razmerah teže ustvarjal.

Novačan je bil tudi po naravi zelo velik in močan, neke vrste nadčlovek, samosilnik,

Boris Pangerc: Šum vode...

propadajo kmečka posestva, ker beže mladi v mesto, z razlašanjem pa se odtuja in uničuje zemlja.

Pripovedovanje je realistično obnavljanje dogodkov, pisatelj se ne poslužuje kakih posebnih umetniških prijemov, izjema je le kak poseg v preteklost. Pogosto pa odkriva svojo notranjost, stiske in težave otroka, ki bi bil rad že odrasel, nelagodnost v družbi, boječnost predvsem v dekliški družbi, zlasti pa nagnjenost do sestre, ki je »začela postajati ženska«, kar ga je vznemirjalo, razkralo in gnalo v obup.

V jeziku je uporabil številne narečne izraze, v razgovoru študentov tudi slengizme, pri opisovanju in lastnem pripovedovanju pa je premalo pazil na jezik. Samo v prvi črtici so naslednje netočnosti: svetnik je bil pisan v koledarju (napisan, zapisan); hru-

mela reka skozi klance (po klancih); podolgem in počez kanalov in greznic (preko kanalov); in v paštnih trte so se težke in nabrekle vesile na žico (in v paštnih so se trte); odveslal v samotni, črni pristan (v samotem, črn pristan); hotel je še nekaj reči (še kaj reči); začel je trgati od sebe razmočeno srajco (s sebe); njene vprašljive oči (vprašujoče); kjer so se čez zidove spletli širni sluzasti madeži in barva in omet sta se krhala z njih (in sta se barva); profesorju, ki se je ravno napravljajal, da povzame besedo (pripravljajal); da se je neki novi prišlec enkrat poleti ustavil (nov prišlec nekoč poleti); me obvladuje nemir in želja in radovednost (me obvladuje); v zvoniku je odklenkalo eno (odbito); ne da bi vzbujal radovednosti in nepotrebno vtikanje (radovednost); in še kaj. tudi z vejicami ni vse v redu.

Na koncu knjige je dodal Besednjak narečnih izrazov in slengizmov.

kakršne je opisoval v svojih delih, v nobeni službi ni vzdržal več kot dve leti, zato ga je brezdolje med vojno tako težilo. Vendar pa pravi Bruno Hartman v spremni besedi, da je Novačan »imel os, okrog katere se je majavo vrtelo njegovo življenjsko veliko kolo: bila je drobna, a trdna - neizmerna ljubezen do rodnega kraja in njegovih ljudi, do staršev, sester in bratov in do slovenskega naroda«.

Dnevnik je uredil Bruno Hartman, ki je v spremni besedi lepo in izčrpno prikazal Novačanovo življenje in delo in pomen tega dnevnika. Na koncu je v Osebnem kazalu pojasnil vse osebe, ki jih Novačan omenja v dnevniku. Tako je urednik opravil veliko delo, skrbno in z velikim znanjem in ljubeznijo.

Martin Jevnikar

Janez Janžekovič: POSTRUŽKA

Pri celjski Mohorjevi družbi je izšla zanimiva zbirka spisov slovenskega filozofa neotomista prof. dr. Janeza Janžekoviča z domiselnim naslovom **Postružka**.

Sam naslov je avtor razložil v nekaj uvodnih stavkih: »postružka« ali »postržek« je hlebček, ki ga zamesimo potem, ko smo iz nečk postrgali zadnje ostanke prej zamesenega testa; lahko pa je to tudi vzdevek zadnjega otroka v zakonu. Za dr. Janžekoviča pa velja, da je njegova postružka delo, ki nam ga predstavlja - hlebček iz različnih mok, zmesi, ki je namenjen vsem željnim razmišljanja in razumevanja.

Janžekovičeva **Postružka** vsebuje dela, ki jih je avtor v glavnem objavil v strokovnih revijah od petdesetih let dalje. Z njimi je pozorno spremljal dogodke na jugoslovanskem in svetovnem prizorišču, ki jih v delu združuje v tri samostojna poglavja: **Socializem, Modroslovje, Življenje**.

Medtem ko prvi dve poglavji spisov, razprav in predavanj obravnavata etično in filozofsko problematiko v domovini, se poglavje z naslovom **Življenje** loteva temeljnih vprašanj v kozmičnem okviru.

Postružka dr. Janeza Janžekoviča je vsestransko zanimivo in aktualno delo. To je odraz pravega izobraženca z sožitju s človekom in razumevanju njegovih stisk.

Vsako poglavje zase je pameten odgovor na kopico vprašanj, ki se žal še postavljajo v ureditvi sodobne družbe.

Tako skuša slovenski filozof v poglavju **Socializem** poglobiti etiko kot

vez med krščanstvom in marksizmom, kar spretno staplja z opisi doživetij, ki zgovorno kažejo na razlike in problematiko sožitja.

Izzazito zanimiva in tehtna so avtorjeva razmišljanja o vlogi religije v socialistični družbi, o politiki in religiji, o religiji v vzgojnoizobraževalnih ustanovah.

V izvajanju dr. Janžekoviča prevladuje kot osnovno izhodišče svetopi-semsko izročilo, ki temelji na enakosti človeka s sočlovekom ne oziraje se na opredelitve in strankarsko pripadnost.

Dr. Janžekovič razpravlja o tokovih in protitokovih s poudarkom, da so nespোরazumi minljivi, da človek kljub vsemu napreduje v kakovosti sožitja.

Zapiski pričajo o avtorjevi aktivnosti, o zanimanju in njegovem sodelovanju v svetu, v katerem živi, ga v polni meri doživlja in prispeva k njegovi preobrazbi na poti k izboljšanju stikov med ljudmi.

V poglavju **Modroslovje** se dr. Janžekovič pogloblja v zgodovino filozofije v Sloveniji in v njene glavne tvorce. Tudi tu se sooča s krščanskim marksistični pol, naši začetki s tujimi razgledi. V preprosti in jedrnatih pripovedi je avtor na primer opisal prvo slovensko modroslovje, ki pa se ni razvilo in morda ne bo nikoli oživel.

Zadnje, tretje poglavje z naslovom **Življenje**, je v svoji neposrednosti pripoved o naši vsakdanjosti, o težavah, ki tarejo preprostega človeka, o njegovem doživljanju Boga, o verskih vprašanjih, ki si jih postavlja človeštvo. Vse je obogateno s kulturo najplemenitejšega izobraženca, ki sodobnemu človeku govori v preprostosti Janeza Svetokriškega in duhu Tomaža Akvinskega. Njegovo izročilo je pristno, prepričljivo in neposredna v logiki, ki sega dlje od preproste umevnosti.

Janžekovičevo izvajanje, ki je namenjeno bralcu v obdobju tehnološke diktature, odgovarja na celo vrsto sodobnih vprašanj, pri čemer se poslužuje tudi polemik in razprav. Nadvse zanimivo branje in razmišljanje, razmišljanje in branje.

Postružko izpopolnjuje bibliografija dr. Janeza Janžekoviča, ki jo je uredil Slavko Kessler. Tudi tu je razvidno avtorjevo življenje, ki je v celoti posvečeno kulturnemu snovanju. Res je dr. Janžekovič zaslužil kaj več kot dve vrstici v Leksikonu Cankarjeve založbe.

Ester Sferco

ZGODOVINA KOROŠKIH SLOVENCEV OD LETA 1918 DO DANES

Lani je izšla pri Družbi sv. Mohorja v Celovcu edinstvena šolska knjiga **Zgodovina koroških Slovencev od leta 1918 do danes** in s pristavkom »z upoštevanjem vseslovenske zgodovine«. Pripravila jo je komisija slovenskih in nemških zgodovinarjev iz Avstrije pod predsedstvom slovenskega šolskega nadzornika dr. Valentina Inzka, med sodelavci pa je tudi prof. Jože Pirjevec iz Trsta. Avtorji so posamezna poglavja pisali v skupinah, in sicer v nemščini, potem so vse delo predebatirali in popravili ter ga pedagoško-didaktično razčlenili v krajša poglavja, da je knjiga zelo pregledna, jasna in primerna za šolo.

Nemški rokopis je prevedla v slovenščino in glavnem gospa magistra Irena Bruckmüller, nekaj člankov pa so avtorji napisali tudi v slovenščini. Oba rokopisa, nemškega in slovenskega, so leta 1983 predložili Zveznemu ministrstvu za prosveto in umetnost, ker so avtorji želeli, »da bi ta učbenik služil ne le dijakom in učiteljem na Zvezni gimnaziji za Slovence in drugim za Slovence urejenim šolam, temveč tudi dijakom in učiteljem na višjih in srednjih šolah z nemškim učnim jezikom«.

Izid knjige so omogočili Zvezno ministrstvo za prosveto, Urad zveznega kanclerja in Urad koroške deželne vlade - tako ima knjiga vse blagoslove avstrijskih oblasti. In če je izšla tudi v nemščini in jo bodo vpeljali v nemške šole, bo lahko opravila zelo koristno delo za spoznanje koroških Slovencev, njihove zgodovine in sedanjih potreb, in če se bodo iz knjige kaj naučili, bo moralo zavladati pri večinskem narodu večje razumevanje in sožitje.

Na prvih 30 straneh so prikazani Slovenci na Koroškem od naselitve do leta 1918. Prikazane so vse razvojne stopnje, od samostojne vojvodine in ustoličevanja, do prihoda pod Bavarce in življenja pod Habsburžani, narodne prebuditve leta 1848 in kulturnega in političnega delovanja.

Sledi razpad Avstroogrške monarhije, ustanovitev jugoslovanske države in borba za Koroško s plebiscitom, ki odtrga Koroško od ostalih Slovencev. V prvi avstrijski republiki se je takoj po plebiscitu začelo sistematično preganjanje slovenskih svetnih izobražencev in duhovnikov, ker se je oblast zavedala, da bodo kmetje brez vodstva laže

zapadli asimilaciji. Razmere so se vedno bolj slabšale, prišel je Hitler in začel preseljevati kmete, da bi jih nadomestil z nemškimi kmeti, med zadnjo vojno so ljudi obglavljali, po vojni se meje niso spremenile in še vedno ni uresničen 7. člen državne pogodbe. Vsi ti dogodki so podani nepristransko, zgodovinsko objektivno, s primernimi slikami, tudi o podiranju dvojezičnih krajevnih napisov.

Ob tem pa je na kratko in pregledno podana zgodovina Slovencev v Jugoslaviji, prvi in drugi, za nas pa je še posebej zanimiv del, ki govori o Slovenicah v Primorju od 1918 do 1945 ter nadaljevanje Slovenska manjšina v italijanski pokrajini Furlaniji-Juljski krajini. Tudi tu so prikazani važnejši dogodki, raznarodovanje pod fašizmom, zatrtje vseh slovenskih ustanov, v poveljni dobi so opisane ustanove, šole s statističnimi podatki učencev in dijakov od 1975/76 do 1981/82, kulturne in politične organizacije, listi in revije. Za Benečijo pišejo: »Da so se mogli Slovenci v videmski provinci brez lastnega šolstva ohraniti do danes, je najbolj prese-netljiv pojav samohranitve neke narodne skupine v Evropi«.

Knjiga bi bila koristna tudi za slovenske višje srednje šole v Trstu in Gorici, saj tukajšnjih sodobnih razmer ne vsebuje nobena druga učna knjiga. Spoznali pa bi lahko tudi koroško in splošno-slovensko zgodovino.

Martin Jevnikar

Anton Slavič: ISKAL SEM LUČ

Pred kratkim je Mohorjeva družba v Celovcu izdala, založila in natisnila malo pesniško zbirko Antona Slaviča **Iskal sem luč**.

Avtor, ki je pesmi podpisal s psevdonomom, je z objavljeno sliko izdal svoje pravo ime - to je znani slavist, publicist in prevajalec Marko Dvořak. Toda to ni najbrž pravi trenutek za razmišljanje o imenih in psevdonimih - še posebej zato, ker nas nemudoma prevzame pesem.

Avtor je pomislil na tri razdelke - tri skupine pesmi, ki se nekoliko ločujejo od ciklusa, enotnega kalupa in izročila, skupine, ki pa so vendarle v sozvočju po občutju, ki prepaja vsako posebej.

Prva - **Beli pajčolan:**

Dvanajst krajših pesmi zveni v ljudskem melosu, v najčistejši ljubezenski liriki. Slavič poje prefinjeno, izraža se z izbrano in melodično pesniško govo-

rico, vredno samega vrha moderne z bogastvom Rilkeja in Hofmannsthal. Izročila pesmi ne zakriva danes tako potrjena hermetika - avtor je jasen in preprost - poezija je v trenutku, v vtisu, v izpovedi.

Drugi razdelek - **Ljubezenska pesem** - vsebuje samo naslovno poezijo.

Ta se po vsebini, slogu in izročilu nekoliko oddaljuje od prejšnjih in bogati Slavičevo liriko z novim pesniškim prijemom. Osnovno izročilo pesmi je nesoglasje med čustvom, duhom, ljubeznijo in resničnostjo, svetom, materijo. Čustvo je harmonija, resničnost je nasilje. V svetu - zverinjaku, kjer se človek bori proti človeku, ostaja neizpodbitna resnica - osamljenost, medtem ko je ljubezen pravo protislovje.

Tretji razdelek z naslovom **Nekaj je narobe** predstavlja vrh v izvirnosti Slavičeve poezije.

Šestnajst poezij je tu razpetih v iskanju sebe, ljubezni, Boga.

O iskateljskem zanosu slehernega človeka razpravlja tudi pesnik sam:

Mi vsi smo iskalci biserov:
otroci in starci, imetniki
berači, razbojniki, umetniki,
kraljevske glave,
propadle žene,
kavalirji,
vampirji,
potepuhi,
lenuhi,
brezverci in verniki,
pacifisti, nemirniki...-
Mi vsi smo iskalci biserov -
LOVCI NA SREČO

Marsikaj Župančičevega, Murnovega, prizadetosti iz Cankarjeve Erotike je tudi v tej pesmi. Nema lokrat se nam zdi, da smo kak verz že prej slišali ali pa v celoti dojeli. Toda kljub vsemu ostajajo pesmi Antona Slaviča neokrnjena celota in čista, tenkočutna izpoved. V njih se brez prisluhov poslušča glas samote, razočaranja, bolečine. Najbolj iskren je pesnik o sebi in v sebi, najbližje je bralcu, ko brez pripomb in olepšav odkriva svoje srce. Zadnja pesem je v tem najbolj zgovorna:

DRAGA MAMA
kako se imaš,
ko tako sama
živiš
na sredi mojega srca?

Želiš,
da bi se v svetli dom

povrnil tisti vedri smeh,
ki ga iz davnih dni poznaš,
ko nisva še bila sama.

A vem, da veš,
da jaz nič več ne bom
vesel kot v tistih dneh,
in da mi oprostiš,
ker sem zdaj sam
in ker imam
doma
samo še tebe in Boga.

Spremno besedo pesniški zbirki sta prispevala Jože Šmit in Pavle Zidar, ki sta bralca opozorila predvsem na komunikativnost in ubranost Slavičevih pesmi.

Ester Sferco

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

XIII. tekmovanje
zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1987. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Predstave prijavljenih amaterskih odrov bo ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki izvedenci in po en predstavnik vsake organizacije.

Mnenje komisije je dokončno in nepreklicno.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

POPRAVEK

Prva kitica **Rakičeve pesmi V DANCINGU** (Mladika 1987/1, str. 8) se pravilno glasi:

**Foxtrot in tango, lepa plesa,
a shimmy, draga, vrh odlike!
Samo še stare spogledljivke
odklanjajo teh plesov mike.**

V prvi vrstici 2. kitice popravi tiskarsko napako: filozofije v **filozofe**.

Inter

AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

IZ PISEM BRALCEV

Pisem bralcev je čedalje več in to z različnimi odmevi na nekatere prispevke v ČUKu. Predlagajo različne rešitve in kritično popisujejo dogodke in pojave v življenju. ČUK ima omejen prostor. Ker zaradi tega vseh pisem ne more objaviti, želi predstaviti panoramo mnenj in odmevov in se je odločil, da nekatera po svoji čukovski presoji skrajša oziroma napravi iz njih izvlečke in jih objavi.

Predlog za spomenik

Arnold Keber iz Spodnjih Pirnic pri Medvodah se sprašuje, ali glede na zadnji razvoj v Sloveniji ni imel prav krščanski socialist Franc Jeza, med vojno pristaš OF in po vojni emigrant v Trstu, ko je gorel za idejo neodvisne slovenske države. Ali ni preroško prehitel čas, se sprašuje Arnold Keber, in predlaga, da bi Francu Jezi postavili spomenik v rodnem Ptuju.

O slovenskem kapitulantstvu

Ciril Zamiškar iz Polul se zelo huduje nad pasivnostjo slovenske politične garniture v odnosu do Beograda in predlaga televizijsko okroglo mizo na temo: *Od predvojnega klerikalnega kapitulantstva pred Beogradom do današnjega komunističnega.*

O Prešernovi Zdravljici

Iz Tuzle (SR Bosna-Hercegovina) se oglašja prof. dr. Ilija Dinozavrović in se razburja nad tem, da je v Beogradu sploh moglo priti do razpravljanja o tem, ali naj se Prešernova Zdravljica vključi v program proslave Dneva mladosti. Prilaga esej, v katerem dokazuje, da je Zdravljica v vseh pogledih nesprejemljiva, a najprej idejno. Po njegovem jo je Prešeren natrpal z misticizmom: mar je rekel: MARX ŽIVI NAŠ SLOVENSKI SVET? Mar je rekel na koncu: NE REAKCIJA, LE SOSED BO MEJAK? In tisti rasizem s Slovenkami — BOG ŽIVI VAS, SLOVENKE, PRELEPE ŽLAHTNE ROŽICE —, ko da so na primer Bosanke kakšno repišče (»Naše črnooke, črnolase, ognjelite Bosanke«...) A po mnenju dr. Dinozavrovića je pesniku spodrsnilo tudi na znanstveno-estetski ravni. DA KODER SONCE HODI pravi Prešeren, ko da piše v času pred Kopernikom. Zanj se torej še zmerom premika sonce okoli zemlje in ne narobe! In potem tisti HODI-ali je tisto estetsko? Kako pa hodi, tisto njegovo sonce? Boso ali obuto? In če obuto v copate ali v gojzarje?

Kdo naj bo voditelj slovenskega naroda?

Rasto Podhladnik je sekretar koordinacijskega odbora za prosti čas pri Zvezi prijateljev mladine v Kopru. Polemizira z Bojanom Sedmakom iz Ljubljane, ki je v DELU predlagal, naj bi bil Ciril Zlobec novi voditelj slovenskega naroda. Rasto Podhladnik pravi, da je proti narodnemu voditelju z brado, posebno če je pesnik, še posebno lirično-SZDLovski pesnik Zlobčevega tipa. Namesto njega predlaga za voditelja slovenskega naroda pred letom 2000 človeka brez brade, a ki v politični liniji tudi v spanju ne bo zgrešil: dr. Cirila Ribičiča.

V slovnično korekturo

Iz Toronta v Kanadi je dr. Peter Urbanc poslal razpravo »Z estetsko-političnim rešetom po gumnu sodobne slovenske književnosti«. Spis smo oddali v slovnično korekturo.

Poimenovanje novih cest

Bojan Pepelničar iz Škofij, šofer v Kopru, predlaga imeni za dve novi cesti nad Semedelo: *Ulica detitoizacije* in *Klanec dekardelezacije*.

Apel Josipu Vidmarju

Za naš slovenski trenutek je posebno značilen dopis Frančka Prikašlja, upokojenega gimnazijskega ravnatelja in kulturnega delavca, ki piše, kot pravi, iz strahu za usodo slovenskega socializma. Apelira na Josipa Vidmarja, da bi posegel z visokega svojih let in svojih izkušenj. Predlaga mu dvoje, za kar mu bosta tako narod kot socializem hvaležna, kakor je zapisal: 1) ustanovitev novega Društva slovenskih pisateljev, potem ko je Josip Vidmar izstopil iz sedanjega, ki se je izkazalo nevredno njegovega članstva; 2) ureditev zbornika NOVA ANTIREVIJA 57, kjer naj bi priznani strokovnjaki zdravih idej od Poliča do Pleterskega ovrgli rušilne sestavke v NOVI REVIJI.

Podobna vsebina

V pismu podobne vsebine Nina Približek, blagajničarka Zveze borcev v Podturnu, poleg na Josipa Vidmarja apelira še na nekatere druge. Predlaga tudi novo ime za pisateljsko društvo, ki naj bi ga vodil Josip Vidmar: *Društvo pisateljev slovenskih*. Premik besed, ki dejansko premakne vse, je zapisala tovarišica Nina.

Še eno poimenovanje

Matevž Pestotnik iz Mokronoga, »polkovnik NOB, ki pa hoče biti cerkveno pokopan«, kakor se predstavlja, predlaga, da bi na Jesenicah, kjer je zdaj na zdravljenju, Ulico borcev preimenovali v Ulico Nove revije.

Za ribolov gre

Peter Passerotti, bivši Vrabec, iz Križa pri Trstu, je za to, da Jugoslavija sklene z Italijo sporazum za ribolov v Tržaškem zalivu, a s pogojem, da lov ne bo z mrežami, ampak s trnki.

Še en predlog za tematiko DRAGE '87

Dodatno k raznim predlogom tem za prihodnjo DRAGO, ki jih je ČUK objavil v svoji zadnji številki, je dobil še enega.

Predavatelj naj bi bil Jože Osterman, tajnik za kulturo pri SZDL v Ljubljani, po študijah profesor slavistike, ki naj bi govoril na temo:

O čudovitih dosežkih skupin Laibach Kunst, Irwin in Scipioni v evropskem prostoru.

ČUK pričakuje novih predlogov. Slovenski možgani, na plan!

LISTNICA UPRAVE

PODPORNI NAROČNIKI:

Adrijana Crapesi iz Trsta 25.000 Lir
Vera Betocchi iz Trsta 50.000 Lir
Marija Prukar iz Trsta 30.000 Lir
Josipina Hervat iz Boršta 25.000 Lir
Vera Hmeljak iz Trsta 30.000 Lir
Franc Malalan z Vejne 35.000 Lir
Ana Tomišič iz Mačkolj 30.000 Lir
Anton Lazar iz Števerjana 30.000 Lir
Zofija Martini iz Mačkolj 25.000 Lir
Jožko Bizjak iz Trsta 23.000 Lir
J. P. iz Trsta 50.000 Lir
Cveto Ukmar iz Trsta 50.000 Lir
Franc Husu iz Barija 38.500 Lir
Marija Bratina iz Gorice 23.000 Lir
Milan Martinčič iz Kanade 52 dolarjev

ZA TISKOVNI SKLAD MLADIKE SO DAROVALI:

Magda in Robert Petaros iz Trsta
50.000 Lir, Paola Viganó Cazzaniga 2.000
Lir, Zorko Gorjan 2.000 Lir, Alojz Hlede
2.000 Lir, Jožica Martelanc 2.000 Lir, Vla-
dimir Leghissa 2.000 Lir, Anton Briščak
2.000 Lir, F. Bučar 5.000 Lir, Albin Grmek
2.000 Lir, Igor Franko 2.000 Lir, družina
Šturman 3.000 Lir, Tomaž Vetric 2.000 Lir,
Janez Belej 2.000 Lir.

DAROVİ V SPOMIN

V spomin na pok. profesorja Peterli-
na daruje Felicita Vodopivec 20.000 Lir za
tiskovni sklad Mladike.

Silvija Callin daruje za Mladiko 20.000
Lir v spomin na nepozabnega prijatelja
Marjana Pertota in 20.000 Lir ob obletni-
ci smrti gospe Fani Rebek Exner.

Ob 8. obletnici smrti gospe Marije Je-
lušič Mersig daruje Silvija Callin 10.000 Lir
za Mladiko.

Anica Fabec Callin daruje v spomin na
starše 32.000 Lir za tiskovni sklad Mla-
dike.

Družina Ivana Peterlina daruje ob 11.
obletnici očetove smrti 50.000 Lir za Mla-
diko.

Podpornikom in vsem, ki ste darovali
za tiskovni sklad naše revije, se pristrčno
zahvaljujemo.

Oktet ZVON

iz Fairfielda - ZDA

bo gostoval

- na Tržaškem, v Peterlinovi
dvorani, v soboto, 9. maja,
ob 20.30
- na Goriškem, v Katoliškem
domu, v nedeljo, 10. maja,
ob 16. uri

Počastimo Slovence iz ZDA s svo-
jo prisotnostjo

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

»Kako morete pustiti tega bolnika le-
žati zraven moje postelje? Ta spada
vendar v sobo za umirajoče, saj vidite
da umira!« protestira bolnik pri sestri v
bolnišnici.

»Pomirite se,« se nasmehe sestra,
»saj to je soba za umirajoče!«

—o—

»Ste poročeni?« vpraša sestra po-
nesrečenca, ki so ga pripeljali v bolnico.

»Ne, avto me je povozil.«

—o—

»Dober večer, Toni!«

»Dober dan, Micka! Ampak oprosti,
ali te niso naučili reči dober dan!«

Micka: »Ne, hodila sem v večerne
šole.«

—o—

Zdravnik: »Morali bi se okopati, pre-
den pridete k meni.«

Pacient: »Saj se vsak dan okop-
ljem.«

Zdravnik: »Potem pa menjajte
vodo!«

—o—

»Kdaj nama je zadnjič pisal sin?« je
vprašala žena moža.

»Čakaj, dragica,« je rekel mož,
»grem gledat v hranilno knjižico.«

Morilko pripeljejo pred sodnika. Sodnik
jo vpraša: »Obtoženka, zakaj ste umo-
rili svojega moža z lokom in puščico?«

»To vam rada razložim, gospod
predsednik. Otrok nisem hotela zbu-
diti.«

—o—

Vzgoja po ameriško.

Mati pripelje sina v šolo in reče učitelju:
»Moj sin je zelo občutljiv. Če bo
naredil kaj napačnega, kaznujte sose-
da. To bo nanj dovolj vplivalo.«

—o—

Na stadionu.

»Kako ti, fantek, da si sam v loži?«

»Prišel sem z legitimacijo svojega
očka.«

»In tvoj očka?«

»On pa doma legitimacijo išče.«

—o—

Na vojaškem okrožju.

Neki starček se predstavi: »Hočem,
da me sprejmete v vojsko.«

»Koliko ste stari?«

»Dvainsedemdeset.«

»Malo star vojak bi se zdeli, se vam
ne zdi?«

»No, ja. Potem me pa postavite za
generala.«

*Vsem Slovincem doma in na tujem
želi blagoslovljeno Veliko noč*

mladika

*Od obrtniških izkušenj
v trgovinsko dejavnost*

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 040 / 54390

Dom in delavnica:

Ulica Damiano Chiesa, 91 - Telefon 040 / 571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!